

प्रतिसाद

(अन्य रसिक प्रतिक्रियांचा काव्यसंग्रह - भाग १)

रचना

डॉ. मंजूषा कुलकर्णी

(साहित्य अकादमी पुरस्कारप्राप्त लेखिका, कवयित्री)

प्रतिसाद (अन्य रसिक प्रतिक्रियांचा काव्यसंग्रह - भाग १)

रचना : डॉ. मंजूषा कुलकर्णी
(साहित्य अकादमी पुरस्कारप्राप्त लेखिका, कवयित्री)
साकेत / २५, जयवंत पालकर मार्ग,
पोद्दार रुग्णालयासमोर वरळी, मुंबई - ४०० ०३०.
भ्रमणध्वनी - ९०८२१६१५२४, ९८२२८३९४९१
Email : drmangushak@gmail.com

कायमस्वरूपी पत्ता : २३१, समर्थ अलंकार, फ्लॅट-२,
कवितांच्या बागेसमोर, ज्योतीनगर,
छत्रपती संभाजीनगर - ४३१ ००५.

प्रकाशक : सौ. उल्का मंगेश कुलकर्णी
मंजुभारती प्रकाशन
'अ' ५०४, महालक्ष्मी पॅलेस,
वेंकटेश शर्विल सोसायटी समोर,
सी.एन.जी. पंपासमोर, पारी कंपनी चौक,
नऱ्हे, पुणे - ४११०४१.

प्रथम आवृत्ती : वैशाख शु. अष्टमी, शके १९४६
बुधवार, दि. १५ मे, २०२४

अक्षर जुळवणी : सौ. अनिता विनायक भालेराव
क्रिएशन,
जयश्री, १-एन, सेक्टर ए, एन-१,
सिडको, छत्रपती संभाजीनगर - ४३१००३.
भ्रमणध्वनी - ९४२३३ ९६८८१

मुद्रक : स्टार कॉपीयर्स प्रायव्हेट लिमिटेड
कुमठेकर मार्ग, सदाशिव पेठ, पुणे ३०

ISBN : 978-81-972636-2-0

सर्वाधिकार : © लेखिकेच्या स्वाधीन

किंमत : ₹ २००/-

सर्व रसिकवरांना
सादर समर्पण...

मनोगत

‘शब्द, भावना आणि संवादाचा अविनाशी प्रवास’

कविता लिहिणं हे माझ्यासाठी केवळ लेखन नाही तर ते माझ्या अस्तित्वाचं, माझ्या श्वासाचं, माझ्या जगण्याचं प्रतीक आहे. शब्द माझ्याकडे कधी येतात, हे मी सांगू शकत नाही; पण जेव्हा येतात, तेव्हा ते माझ्या मनाच्या खोल तळाशी उमटलेल्या भावनांच्या लहरींवरून शांतपणे किनाऱ्यावर येऊन विसावतात.

त्या लहरींचा प्रवासच या पुस्तकांत शब्दबद्ध झाला आहे. ‘बोल बरवा’, ‘रसिकवरा’, ‘अनुबंध’, ‘हृदयतरंग’, ‘प्रतिसाद’ आणि ‘मनस्विनी’. प्रत्येक संग्रह हा माझ्या भावविश्वाचा एक टप्पा आहे; प्रत्येक कविता म्हणजे एका क्षणाचं हृदयस्पर्शी दर्शन.

कविता ही माझ्यासाठी संवाद आहे. स्वतःशी, समाजाशी आणि त्या अदृश्य शक्तीशी जी माणसाला अनुभव देत राहते. या संवादाला जेव्हा रसिकांनी प्रतिसाद दिला, तेव्हा मला जाणवलं, की कविता केवळ एकतर्फी अभिव्यक्ती नाही, ती म्हणजे दोन मनांमधला पूल आहे.

माझ्या कवितांना वाचकांनी जेव्हा शब्दात, भावनेत आणि कधी मौनातही प्रतिसाद दिला, तेव्हा त्या प्रत्येक प्रतिसादाने माझ्या कवितांना नवा अर्थ दिला. त्यांनी त्या कवितांना पूर्णत्व दिलं. या सर्व संग्रहांची कल्पना जन्माला आली ती ह्याच जाणिवेतून, की कविता ही फक्त कवयित्रीची नसते; ती वाचकाच्या हृदयातही पुढे लिहिली जाते. म्हणूनच या पुस्तकात मी माझ्या कवितांसोबत रसिकांच्या त्या अमूल्य प्रतिक्रिया जोडल्या आहेत, ज्यांनी प्रत्येक ओळीला जिवंत केलं, प्रत्येक शब्दाला प्रतिसाद दिला. असं म्हणणं अतिशयोक्ती ठरणार नाही की, ही संकल्पना जगातली पहिलीच अशी आहे, ज्यात कवीच्या कवितेबरोबर वाचकाचे शब्दही त्या कवितेचा भाग बनले आहेत.

माझ्या लेखणीचं आणखी एक वैशिष्ट्य म्हणजे, प्रत्येक कवितेखाली मी तिच्या रचनेचा दिनांक आणि वेळ नोंदवते. हे माझं लहानसं; पण अत्यंत हृदयाशी जपलेलं वैशिष्ट्य आहे. कारण माझ्या दृष्टीने कविता म्हणजे भावनेचा जन्मक्षण. तो क्षण पुन्हा कधी येत नाही. त्या क्षणाची वेळ नोंदवणं म्हणजे त्या भावनेला अमरत्व देणं. म्हणूनच माझ्या प्रत्येक कवितेखाली तो क्षण जपलेला आहे. ज्या वेळी माझ्या मनाने त्या शब्दांना जन्म दिला.

अनेकदा लोक विचारतात, ‘मंजूषा, तुम्ही कविता कशा लिहिता?’ मला त्याचं एकच उत्तर सुचतं. ‘कविता मी लिहीत नाही, त्या मला लिहितात.’

त्या माझ्या मनात शांतपणे येतात, कधी रात्र गडद झाल्यावर, कधी एखाद्या ओलसर दुपारी, कधी बालकाच्या हसण्यात, तर कधी माझ्या अंतर्मनाच्या मौनात. त्या माझ्या डोळ्यांनी पाहिलेल्या, पण अनेकांच्या अंतःकरणाने जाणवलेल्या गोष्टींचं प्रतिबिंब आहेत.

या सर्व संग्रहांतून मी जीवनाच्या असंख्य छटा अनुभवल्या. प्रेम, वियोग, नात्यांची गुंफण, स्त्रीमनाचं असंवेदनशीलतेविरुद्धचं बंड, आशेचा किरण आणि माणुसकीचं नितळ सौंदर्य.

‘बोल बरवा’ मध्ये शब्दांचा नाद आहे, ‘रसिकवरा’ मध्ये प्रतिसादांचा नवा सूर आहे, ‘अनुबंध’ मध्ये नात्यांची गुंफण आहे, ‘हृदयतरंग’ मध्ये भावनांच्या लहरी आहेत, ‘प्रतिसाद’ मध्ये वाचकांचा श्वास आहे, ‘मनस्विनी’ मध्ये आत्मविश्वासाची झळाळी आहे आणि ‘हृदयस्पर्शी’ मध्ये रसिकांच्या हृदयात पोहोचणं आहे.

प्रत्येक पुस्तक माझ्या जीवनाच्या एका टप्प्यावर उमटलेलं मनाचं चित्र आहे. माझ्या लेखनाचा प्रवास सुरुवातीला स्वतःपुरता होता. मला वाटायचं, लिहिलं म्हणजे मन हलकं होतं. पण जसजसा काळ गेला, तसतसं लक्षात आलं की माझ्या या भावनांना कितीतरी रसिक आपल्या भावनांचं प्रतिरूप मानत होते. त्यांच्या प्रतिसादांत मला माझ्याच कवितांचा नवा अर्थ मिळाला.

एखाद्या वाचकाने लिहिलं, ‘आपली कविता वाचली की असं वाटतं, आपल्या मनातलं कोणीतरी माझ्यापर्यंत पोहोचवलं.’ त्या एका ओळीनं मला वाटलं, की मी लिहिते ते माझं नसून अनेकांच्या मनाचं एकत्रित प्रतिबिंब आहे. ही

जाणीव इतकी खोल गेली, की मी ठरवलं, माझ्या कविता आता फक्त माझ्या राहणार नाहीत, त्या रसिकांच्या प्रतिक्रियांबरोबरच जगणार आहेत. या संकल्पनेतूनच हे सर्व संग्रह जन्मले.

ही केवळ साहित्यनिर्मिती नाही, तर मानवमनांतील संवादाचा प्रयोग आहे. अनेकांना वाटेल, कविता म्हणजे कल्पना; पण माझ्यासाठी कविता म्हणजे अनुभवाचं सत्य. मी जगलेले क्षण, मी पाहिलेलं आकाश, मी अनुभवलं ते प्रेम, मी सोसलेली एकाकी शांतता, हे सगळं त्या शब्दांत विरघळलेलं असतं.

म्हणूनच माझ्या कवितांना कुठेही कृत्रिम झळाळी नाही; त्या साध्या आहेत, पण जिवंत आहेत. माझ्या कवितांमध्ये मी 'मी' लिहिते, पण तो 'मी' अनेकांचा असतो. प्रत्येक वाचकाला त्या ओळीत स्वतः दिसतो. कदाचित हाच माझ्या लेखनाचा सर्वात मोठा पुरस्कार आहे. मी कधीच मोठं लिहायचं ठरवलं नाही, पण मनापासून लिहायचं ठरवलं. त्यामुळेच कदाचित माझ्या कवितांनी काळ आणि पिढ्यांच्या सीमाही ओलांडल्या.

या प्रवासात माझ्या लेखणीला अनेक स्नेही, समीक्षक आणि रसिक भेटले. त्यांच्या प्रतिसादांनी माझ्या कवितांना नवा अर्थ, नवी दिशा दिली. त्यांच्या शब्दांनी मला पुढे लिहायला प्रेरणा दिली. या सर्व रसिकांबद्दल माझ्या मनात अतूट कृतज्ञता आहे. कारण कविता माझी होती, पण तिला जिवंत ठेवणारा श्वास त्यांचा होता.

‘कविता लिहिणं म्हणजे स्वतःला ओळखणं,’ ही गोष्ट मी या प्रवासातून शिकलो. पण ‘कविता शेअर करणं म्हणजे इतरांना ओळखणं,’ ही अनुभूती या प्रतिक्रियांमधून मिळाली. माझ्या दृष्टीने वाचक म्हणजे फक्त श्रोता नाही, तो सहनिर्माता आहे. त्याने त्या कवितेला वाचताना स्वतःची छाया दिली, त्याच्या भावनांनी माझ्या शब्दांना अर्थ दिला. म्हणूनच या पुस्तकांमध्ये माझं लेखन आणि त्यांचा अनुभव; दोन्ही एकत्र आले आहे. कविता म्हणजे भावना आणि भावना म्हणजे माणूस. माणसातच माझं विश्व आहे, माणसातच माझ्या कवितांचा धागा आहे.

या पुस्तकांमधून मी प्रयत्न केला आहे की, शब्द आणि भावना यांचं नातं तुटू नये; त्यांचा संवाद सतत सुरू राहावा. मी जेव्हा माझ्या लेखनाच्या मागे वळून पाहते, तेव्हा जाणवतं, की या सर्व संग्रहांमधून मी एकच गोष्ट सांगितली आहे.

‘मनातलं बोलावं, ते शब्दांत उतरावं आणि ते पुन्हा मनापर्यंत पोहोचावं.’ शब्दांचा हा प्रवास कधी थांबलेला नाही, तो प्रत्येक वाचकासोबत नव्यानं सुरू होतो.

म्हणूनच हे ‘मनोगत’ म्हणजे, कवयित्री आणि रसिक यांच्यातील एक निरंतर संवादाची नोंद आहे. या प्रवासाला थांबा नाही; कारण जोवर माणसाचं मन आहे, तोवर कविता राहिल आणि जोवर कविता राहिल, तोवर हा संवाद अमर राहिल.

डॉ. मंजूषा कुलकर्णी

प्रस्तावना (कविता आणि वाचक यांचा संवाद)

कविता म्हणजे संवाद. फरक इतकाच, एक बोलतो आणि दुसरा मनाने ऐकतो. डॉ. मंजूषा कुलकर्णी यांचा ‘प्रतिसाद’ हा संग्रह म्हणजे त्या संवादाचं सजीव रूप आहे. कवी लिहितो आणि रसिक प्रतिसाद देतो. इतकं साधं समीकरण वाटतं; पण जेव्हा त्या प्रतिसादाची नोंद कवितेखाली दिनांक आणि वेळेसह होते, तेव्हा तो संवाद इतिहास बनतो.

कवितेचा अर्थ तिच्या ओळींत नसतो. तो तिच्या परिणामात असतो आणि ह्या संग्रहात त्या परिणामाचं दस्तऐवजीकरणच झालं आहे. ‘प्रतिसाद’ हा फक्त कवितांचा संग्रह नाही, तो म्हणजे कविता आणि वाचक यांचा सतत चालणारा संवाद. जगात प्रथमच, कदाचित, कवयित्रीने अशी संकल्पना साकारली आहे. जिथे प्रत्येक कवितेनंतर वाचकाची प्रतिक्रिया त्या कवितेचाच भाग बनते. कविता म्हणजे अनुभव; आणि प्रतिक्रिया म्हणजे त्या अनुभवाचं प्रतिबिंब. दोघांचं मिळून जे काही घडतं, त्यालाच मंजूषा ताई ‘कविता’ म्हणतात.

मंजूषाताईंचं लेखन म्हणजे माणसांच्या मनाशी होणारा नातेसंबंध. त्या जेव्हा लिहितात, तेव्हा त्या रसिकांच्या श्वासात आपला शब्द मिसळतात. त्यांच्या कवितेत एक खास उब आहे. ना अतिविश्लेषण, ना बौद्धिक कसरत, फक्त मनाचा प्रांजळ स्पर्श. ‘प्रतिसाद’ वाचताना असं वाटतं, की ही प्रत्येक कविता आपल्याशीच बोलते आहे. कधी हलके हसत, कधी शांतपणे विचारत आणि कधी नजरेतून सांगत, ‘हो, मीसुद्धा तसंच जाणवलं होतं...’

कविता संपते, पण संवाद संपत नाही. म्हणूनच मंजूषाताईंच्या प्रत्येक कवितेखाली एक ओळ असते, दिनांक आणि वेळेची. ही वेळ सांगते की, ‘ही

भावना इथे जन्मली होती. त्या क्षणाचं तापमान, त्या मनःस्थितीचं वातावरण, सगळं या वेळेत साठलेलं असतं. हे वैशिष्ट्य इतकं अभूतपूर्व आहे, की कदाचित जगातील हा पहिलाच प्रयत्न म्हणावा लागेल, जिथे भावना आणि वेळ या दोन्हींचं एकत्र नोंदणी झाली आहे.

‘प्रतिसाद’ या नावातच काव्याचा आत्मा दडलेला आहे. एक म्हणतो, दुसरा ऐकतो. एक जाणवतो, दुसरा प्रतिसाद देतो आणि त्या दोघांमधला कंप म्हणजेच कविता. कविता जर लहरी असेल, तर प्रतिसाद म्हणजे तिचं प्रतिबिंब. दोघेही एकमेकांशिवाय अपूर्ण.

कवयित्री म्हणून मंजूषाताईची खासियत म्हणजे, त्या स्वतःच्या भावनांना कधी ‘फिनिश्ड प्रॉडक्ट’ म्हणून मांडत नाहीत. त्या त्यांना जशी अनुभवल्या, तशीच देतात. त्यात अपूर्णतेचं सौंदर्य आहे, कारण ते खरे आहे.

कविता वाचताना वाटतं, ही माझीही भावना असू शकते. ही मीही कधी तरी अनुभवलं आहे, फरक इतकाच की, मी शब्दांत मांडू शकले नाही आणि मंजूषाताईनी ते शब्दांत ओतलं. या संग्रहात विषयवैविध्य आहे. प्रेम, निसर्ग, समाज, आत्मपरीक्षण, काळ, शांतता, वेदना; पण प्रत्येक विषयाला स्पर्श करताना त्या कवीपणाची गरिमा टिकवतात. त्यांच्या कवितांमध्ये कोणताही अभिनिवेश नाही, पण एक आदर आहे, भावना आणि वाचक दोघांबद्दल.

‘प्रतिसाद’ वाचताना रसिकाच्या मनात एक प्रश्न जागतो, की कविता संपल्यानंतर काय उरतं? उत्तर म्हणजे, संवाद. तो संवादच मंजूषाताईच्या या प्रयोगाचं सार आहे. त्या म्हणतात, ‘कविता लिहून झाली म्हणजे ती संपली असं नसतं. ती तेव्हा सुरू होते, जेव्हा ती वाचकाच्या मनात पोचते.’

या संग्रहात काही कविता लघुरूपात आहेत, काही दीर्घ विचारांनी गुंफलेल्या आहेत. काही कवितांमध्ये फक्त एक-दोन शब्द आहेत, पण त्या शब्दांत विश्व सामावलेलं आहे. प्रत्येक कवितेचा एक श्वास आहे आणि प्रत्येक प्रतिक्रियेचं एक स्पंदन. ही श्वास-आणि-स्पंदनाची लय म्हणजेच ‘प्रतिसाद’.

कविता म्हणजे आत्मसंवाद आणि प्रतिक्रिया म्हणजे आत्मप्रतिबिंब. कविता मनात उमटते आणि वाचकात झंकारते. तेव्हा जो भावनिक प्रतिध्वनी निर्माण होतो, तोच तर खरी कविता आहे. मंजूषाताईनी या प्रतिध्वनीलाच शब्दबद्ध करून जतन केलं आहे.

‘प्रतिसाद’ हे नाव जितकं सोपं, तितकं ते खोल अर्थ घेऊन येतं. कारण येथे फक्त कवीचा आवाज नाही, तर वाचकाचाही आवाज आहे. ही एक संवादात्मक कविता परंपरा आहे, जी मराठी साहित्यात अभूतपूर्व ठरेल.

कवितांमार्गे असणारी वेळ, कवयित्रीच्या लेखणीतून नोंदवलेला क्षण आणि त्या क्षणाला मिळालेला वाचकाचा प्रतिसाद. हे तीन घटक मिळून या संग्रहाला कवितेचं जीवंत रूप देतात.

‘प्रतिसाद’ वाचताना मनात येतं. की ही केवळ कविता नाही, ही भावना आहे, जी दोन मनांनी सामायिक केलेली आहे. एकाने लिहिलेली, दुसऱ्याने जगलेली. ही कविता वाचताना आपण कवी नाही, तर त्या क्षणाचे सहप्रवासी होतो.

पु. ल. देशपांडे म्हणायचे, ‘कला म्हणजे संवाद, जो माणूस माणसाशी साधतो.’

मंजूषाताईचा हा संग्रह त्या वाक्याचं जिवंत उदाहरण आहे. त्या संवादाचं सौंदर्य म्हणजे, तो शांत आहे, पण स्पंदनशील; तो वैयक्तिक आहे, पण सर्वव्यापी; तो क्षणभंगुर आहे, पण शाश्वततेची झलक देणारा.

कविता आणि वाचक यांच्या मध्ये एक पूल आहे, ‘प्रतिसाद’. तो पूल ओलांडताना आपण अनुभवतो, की शब्द फक्त वाचले जात नाहीत, ते मनाने ऐकले जातात. हीच मंजूषाताईच्या लेखनाची खरी जादू आहे.

‘प्रतिसाद’ हा केवळ एक संग्रह नाही, तो म्हणजे एका कवीच्या हृदयातून निघालेला निनाद आणि त्या निनादाला उत्तर देणारं जग. ही संवादाची परंपरा मराठी कवितेच्या इतिहासात एक नवीन पान उघडते आणि त्या पानावर लिहिलंय, ‘कविता संपत नाही, ती जगते.’

श्रीमती. जयश्री शंकरन
कर्णेनगर, पुणे.

अनुक्रमणिका

१) कोरडा ठक श्रावण ... १३	२८) ती सांजवात... ... ६६
२) कसे सांगू लाडक्या रे ... १४	२९) नदीकाठची हिरवाई ... ६८
३) पुन्हा मी ओंजळीत... ... १६	३०) जीव तगविण्या भेटून जा रे ... ७०
४) गुलाबपुष्पापरी वहावे ... १८	३१) समाधान म्हंजी माय ... ७२
५) हाय.... ... २०	३२) मन मनाचे ऐकते ना ... ७४
६) आस मधुरल्या क्षणांची ... २२	३३) उजेडाचा हा प्रवास ... ७६
७) एक दिस आपलाच ... २४	३४) अजूनही तुझी राधिका ... ७८
८) कधी सुखाची लहर... ... २६	३५) सोनेरी लपले पान ... ८०
९) आरंभाचा तू परमेश्वर ... २८	३६) किती शांत सुंदर ... ८२
१०) पार्वतीचा बाळ गुणी ... ३०	३७) तुला भरभरून मी ... ८४
११) कविता माझी ... ३२	३८) प्रीतीचा अधीर पूर ... ८६
१२) अजरामर असावी आई ... ३४	३९) तुझे हास्य अमृताचे ... ८८
१३) मनास नव्याने विसळावं ... ३६	४०) असेल का तुझ्या काळजाशी माझे नाव ... ९०
१४) कसला लळा हा ... ३८	४१) प्रीतशब्दे अतुल्य ... ९२
१५) जे अमूल्य ते न देखे ... ४०	४२) प्रीत पूर येताना ... ९४
१६) प्रश्नचिन्ह ... ४२	४३) मनी दर्पणी बस तुला पाहते का ... ९६
१७) तुझ्या वाटेवर डोळे ... ४४	४४) चल जपू या परस्परांना ... ९८
१८) तुझ्या चरणी रंगले ... ४६	४५) असते न किती सुंदर ... १००
१९) आत्मा जाणे प्रीती स्पंदन... ४८	४६) भाव मनीचे कळतील ऐसी ... १०२
२०) काव्य शलाका आरती ... ५०	४७) हे क्षण मेंदीचे ... १०४
२१) सुकलं ओसाड नातं ... ५२	४८) आतुर बोल अबोल ... १०६
२२) अंजलीत मी तेजा भरले ... ५४	४९) प्रेम ही उनका एक सत्य ... १०८
२३) धनत्रयोदशी आरोग्यधन साधण्यासी ... ५६	५०) क्षणात मोत्यांच्या मोतिया त्या ... ११०
२४) मज सांभाळी तू देवा ... ५८	
२५) खोड्या तुझ्या किती ... ६०	
२६) नको चांदव्या तू उजळू ... ६२	
२७) नित्य नव्याने मना दंगणे ... ६४	

(१)

कोरडा ठक्क श्रावण

आज बरसल्या आभाळाचे
काय बिनसले न ठाऊक
उठण्या आधीच रपरप त्याची
बरसून गेली घाऊक

थांबेना तो काही केल्या
का रागावून गेला
की माणसाची पाहुन नियत ही
अती भांबावून गेला

कळेना त्याला कसा हा माणूस
निसर्गा गिळतो आहे
देह स्वच्छ अन सुंदर करता
आतून मळतो आहे

कधीही कसे ते त्याचे वागणे
जसे बेभरवश्याचे
जरा जरासे आपण वागू
म्हणून झडणे पावसाचे

इतका जाईल कोसळून की
ठप्प आजची दुनिया
असे वाटता गुडूप जाहला
कुठे बसला दडूनिया
नको असे रे वागू तूही
कोरडा ठक्क श्रावण
भादव आला तोंडावरती
कर बरसाती पावन

दि.७/०९/२०२३

(२)
कसे सांगू लाडक्या रे

तुझे स्वप्नं पूर्ण व्हावे
नव्या दिशा खुणावती
आसमंती घे भरारी
मनी मोद दुणावती

औक्षवंत माझा राजा
होवो औक्षवण मी करते
जन्म देऊनी सार्थक
तुझे बोल गोडू स्मरते

उंच तुझे आभाळ नि तू
उंच ध्येय गाठ बाळा
माय आणि मातृभूमीस
तुझ्या उन्नतीचा चाळा

तुझे मार्ग भरतील यश अन
तू दिगंत कीर्ती पावशील
क्षणोक्षणी आईसाठी
तूच गर्व होऊन राहशील

तू पुन्हा ये परतून घडुनी
तो दिनु मी नयनी साठवीण
काळजाची नाती आपुली
रोज आशीषे मी पाठवीन

कणकणात मज वात्सल्य
दृष्टी माझी माया पूर
कसे सांगू लाडक्या रे
आठवांनी भरतो ऊर

दि.०९/०९/२०२३
सायं. ०६.१५ वा.

(३)

पुन्हा मी ओंजळीत...

करंडीत वेचलेला पारिजातक
हळूच कानी पुटपुटला
अंगणात ओघळलो सहजीच मी
पण नशिबात रोज एकच मार्ग कुठला

किती जणांचे हात लागूनी
त्यांच्या ताब्यात जायचं मला
कुणी हळुवार कुणी अलवार
पण कुणी राकट धाकट वाटायचं मला

कशासाठी उचलतील पडलेल्या मला
खरंच माहीत नसतं ना
देवघरात प्रेयसी कुंतलात की
परडीतच सुकायचं असतं ना

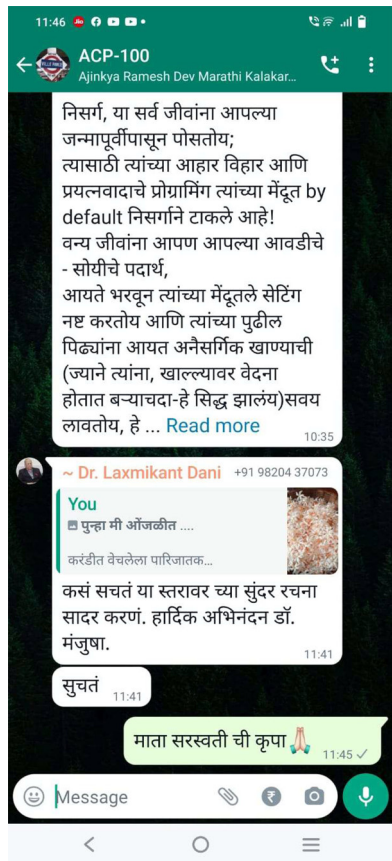
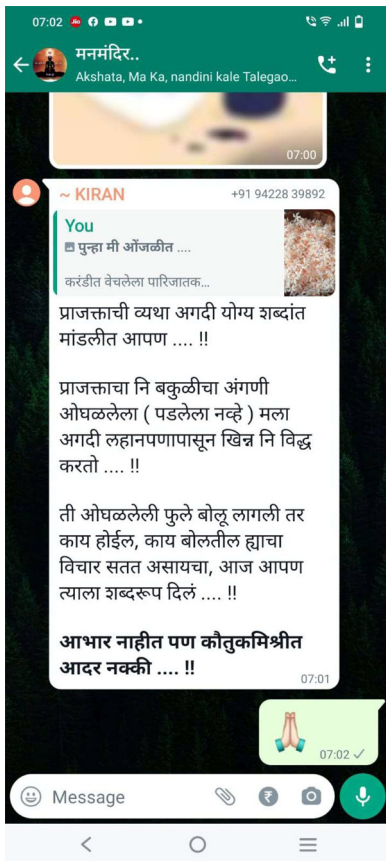
खाली माझा मीच कोसळतो
तेव्हा कुठे लागलं का मला
हेही विचारत नाही कुणी
की नाही कुणी दिलासत मला

कधी तर नसतंच यायचं मला
झाडावरून खाली ओघळत
म्हणून तगवून बसतो देठाशी
तेवढ्यात कुणीतरी काढतं ओरबडत

इतका हळवा मी हळूच
आसवं ढाळू लागतो
सुगंधाच्या कोशात असा
स्वतःच कसा अडकू लागतो
कुणीतरी पुन्हा येतं,

आसवांना दव म्हणतं
पुन्हा मी ओंजळीत
अधीकच तडपू लागतो...
अधिकच तडपू लागतो...

दि.११/०९/२०२३
रात्री ११ .३८ वा.

(४)

गुलाबपुष्पापरी वहावे

फुलले फुलले गुलाब दोन
मनी उमलले सांग ग कोण
नेम कोणते कुणी मारे
मदनबाण की भाले कोन

कळी कळी खुलवुनी गेली
स्पर्श मुलायम मल्मली
रंग ठसवुनी जातो हा
गुलाब गुल की दंग गुलाली

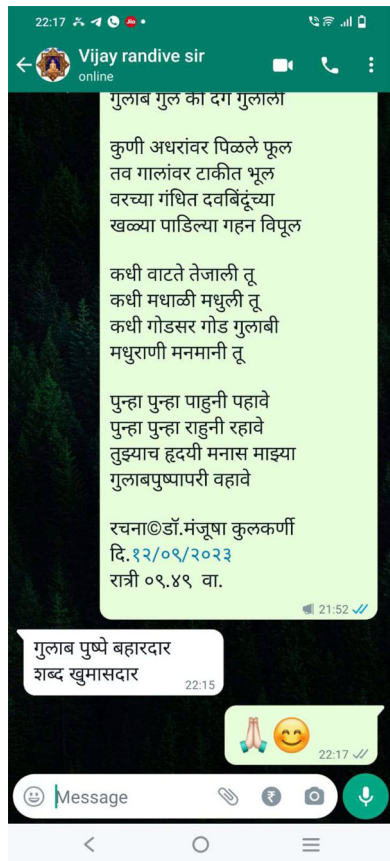
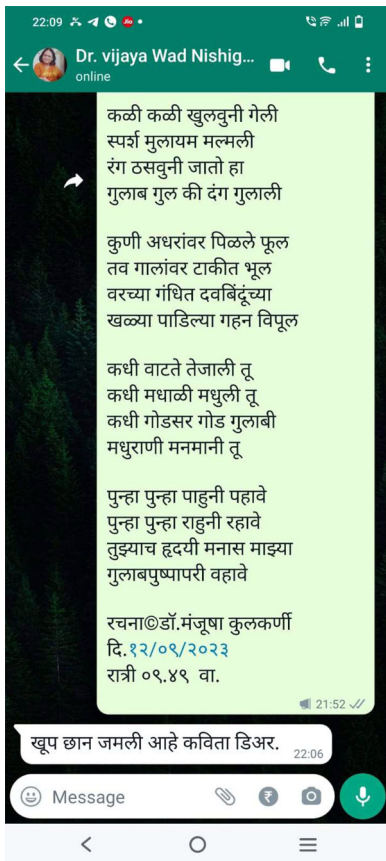
कुणी अधरांवर पिळले फूल
तव गालांवर टाकीत भूल
वरच्या गंधित दवबिंदूंच्या
खळ्या पाडिल्या गहन विपूल

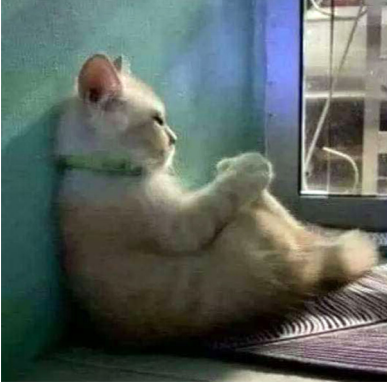
कधी वाटते तेजाली तू
कधी मधाळी मधुली तू
कधी गोडसर गोड गुलाबी
मधुराणी मनमानी तू

पुन्हा पुन्हा पाहुनी पहावे
पुन्हा पुन्हा राहुनी रहावे
तुझ्याच हृदयी मनास माझ्या
गुलाबपुष्पापरी वहावे

दि.१२/०९/२०२३

रात्री ०९.४९ वा.

(५)

हाय....

जरा मी रमले स्वप्नामध्ये
किती वर चढले इमले
दूध मलाई चीज पनीर नि
उंदीर इवले इवले

किती दिसांनी भरले ताट हे
पोट अजून ना भरले
मो जत आहे पानामध्ये
पेढे किती हो उरले

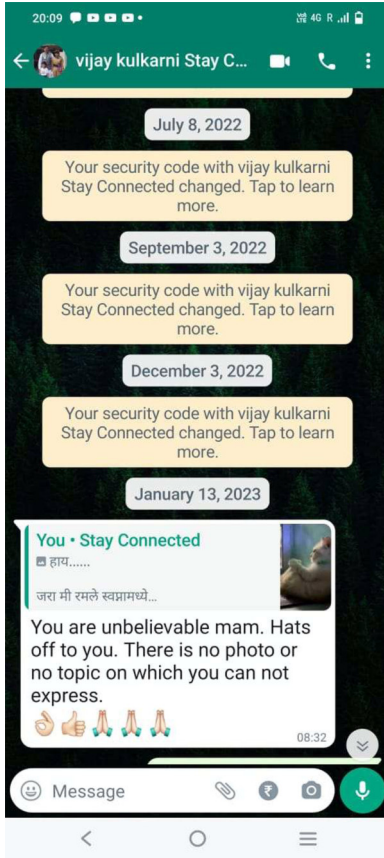
बासुंदी किती घट्ट वाढली
श्रीखंडाची नशाच चढली
वरती आईस्क्रीम लस्सी आणि
गुलाबजामुन कटोरी पडली

मग मिळाली रबडी सीताफळ
गाढून रसमलाई हो तळ
चमचम बंगाली नाचावी
मस्तानी ना जावो वायफळ

आज कुठून हा बेतची जमला
हळूच खिडकीत वारा आला
मिशांवरूनी करून मुशाफिरी
सत्यातून मज जागवून गेला

हाय, स्वप्नाचा किती ओघळ आला...

दि.१२/०१/२०२३
सकाळी १०.१२ वा.

(६)

आस मधुरल्या क्षणांची

अशा उमलल्ल्या बागेमधले
क्षण ते तुझे नि माझे
आजही प्रिया आठवते ना
सांज सुरावट गाजे

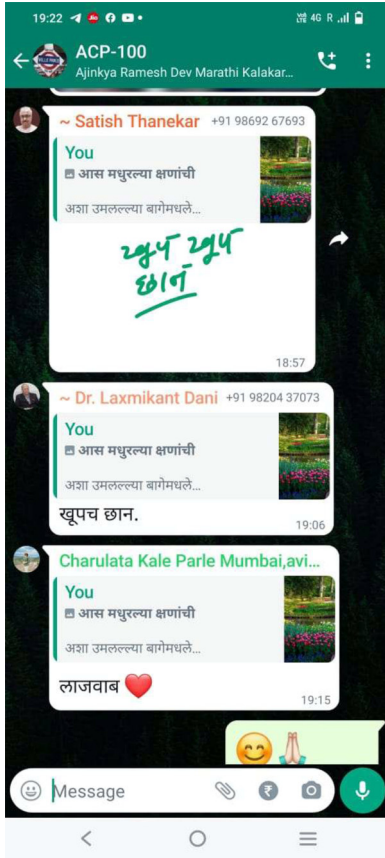
किंचित हलकी लाटांची ती
कुजबुज तळ्यात चाले
घरट्यामध्ये माय पक्षिणी
दाणे पिलांस घाले

तिथून आला गुंजारव बघ
कभिन्न मिलिंद नाचे
फुलभोवती कसल्या ओळी
प्रीतलेख जणू वाचे

सावल्या जरा ढळल्या आता
संध्या अवतरलेली
तुझी नि माझी जवळीक वेड्या
तशात मंतरलेली

सैर कितीदा झाली व्हावी
उपवन उद्यानांची
तुला सांगते आजही मला
आस मधुरल्या क्षणांची
आस मधुरल्या क्षणांची

दि. १४/०९/२०२३
सायं. ०५.५५

(७)

एक दिस आपलाच

चला चला चला फिरा जरा फिरा
सकाळ झाली पायडल मारा
हँडल पकडून गल्ली गल्लीत
सायकल चालवत चकरा मारा

दिवसभर ... दूध तूप साय
तोंडावर ताबा नाही, खाय खाय खाय
सुटलीय ढेरी असं कोसतीय मनी
म्याव म्याव रागात हकलत जाय

ऐक जरा मित्रा बाहेर न बोलणं
बायकोनं झापलंय कुणा न सांगणं
चेहरा रे हसरा, घरातलं विसरा
काहीच न घडलंय असंच दाखवणं

जाऊ की दूर दूर, फिरायला भूर भूर
कंटाळा आलाय रे ऐकून गुरगुर
बोललं तर चालतंय, काहीतरी कळतंय
गपचूप बसून धाकाची कुरकूर

फक्कड चहा नि समोसा खाऊ
बटर चीज सारं दणकून भाऊ
एक दिस आपलाच,
ताण नको कसलाच
चल चल भावा आपण बिनधास्त राहू

दि.१५/०९/२०२३
सकाळी ०४.३३ वा.

(८)

कधी सुखाची लहर...

कुठून कोणत्या कैशा पडती
ह्या इथल्या ना गाठी
जन्म चालतो झिजता झिजता
ऋणे फेडण्यासाठी

कधी नात्यांची हो उतराई
म्हणून दुःख कपाळी
कधी करूनही सारे सारे
हेळसांड ही भाळी

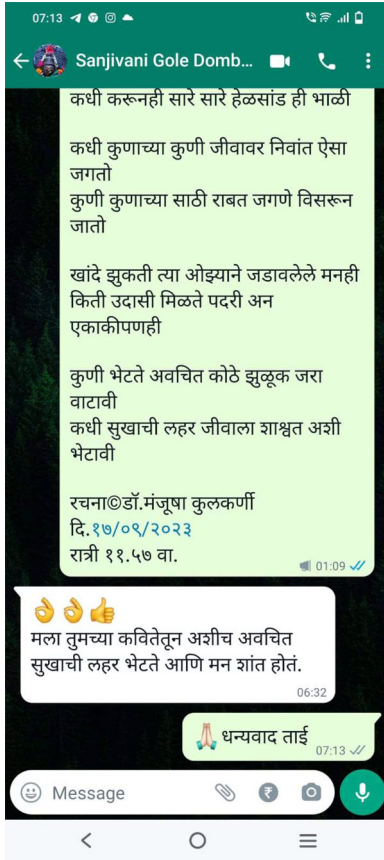
कधी कुणाच्या कुणी
जीवावर निवांत ऐसा जगतो
कुणी कुणाच्या साठी
राबत जगणे विसरून जातो

खांदे झुकती त्या ओझ्याने
जडावलेले मनही
किती उदासी मिळते
पदरी अन एकाकीपणही

कुणी भेटते अवचित कोठे
झुळूक जरा वाटावी
कधी सुखाची लहर
जीवाला शाश्वत अशी भेटावी

दि.१७/०९/२०२३

रात्री ११.५७ वा.

रूप तुझे तेजाळून चमके
मूर्त रेखिली छान
तुला आवडे मोदक लाडू
नैवेद्याचे पान

दहा दिनांचा उत्सव सुंदर
सोहळा किती महान
तू विश्वाचा पोषक रक्षक
भक्त तुझा मी लहान

(९)

आरंभाचा तू परमेश्वर

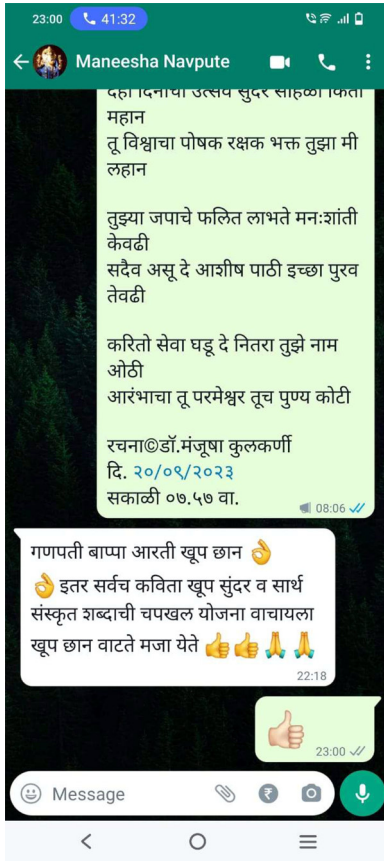
तू गणराया कृपा कराया
त्वरे धावसी रे
निज भक्तांच्या मनोकामना
पुरविण्या पावसी रे

संकट जैसे घोर अरण्य
की त्यात फसे मज प्राण
तू विघ्नांचा निर्दालक मज
क्षणी लाभते त्राण

तुझ्या जपाचे फलित
लाभते मनःशांती केवढी
सदैव असू दे आशीष पाठी
इच्छा पुरव तेवढी

करितो सेवा घडू दे
नितरा तुझे नाम ओठी
आरंभाचा तू परमेश्वर
तूच पुण्य कोटी

दि. २०/०९/२०२३
सकाळी ०७.५७ वा.

(१०)
पार्वतीचा बाळ गुणी

बाप्पा तुझी मूर्ती
मी घडविली आहे
वाट दहा दिवसांची
अडविली आहे

रहायचे आता तू
आमुच्या घरात
हौस लाड सारे तुझे
होतील भरात

माथी शोभे चंद्रकोर
भालचंद्र तुझे नाव
बाबा शंकराचे डमरू
त्रिशूळ लवकरी तू पाव

दिला टेकण्यास लोड
उंदरास बसविले
तुला ठिपक्यांचे देवा
पितांबर नेसविले

हाती ठेवीला मोदक
सोंड वळली तिकडे
वर देण्या तुझा हात
सदा तयार इकडे

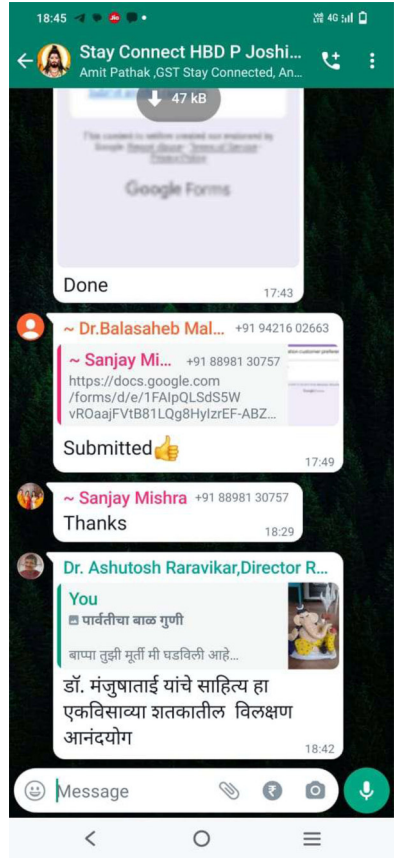
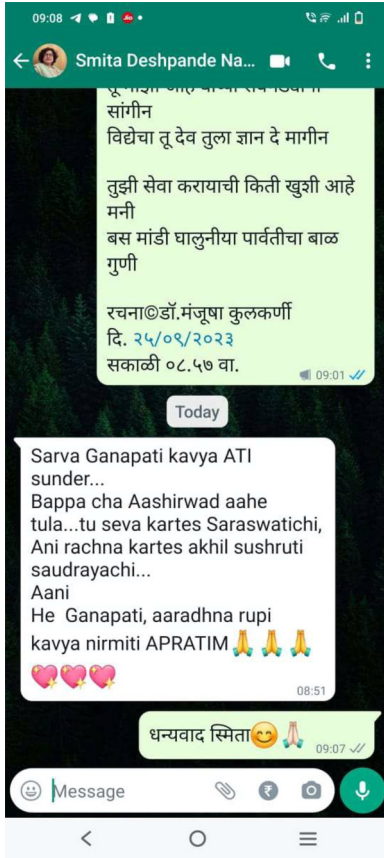
रूप गोडवे देखणे
दुनिया धुंद होत जाय
बाप्पा सांग तुला अजून
देऊ मी रे काय काय

आईला मी सांगून
देईन वेगळाले मोदक
लाडू पेढे बर्फी मिठाई
गोड गोड गोडक

तू माझा आहे बाप्पा
सवंगड्यांना सांगीन
विद्येचा तू देव तुला
ज्ञान दे मागीन

तुझी सेवा करायाची
किती खुशी आहे मनी
बस मांडी घालुनीया
पार्वतीचा बाळ गुणी

दि. २५/०९/२०२३
सकाळी ०८.५७ वा.

(११)
कविता माझी

दव ओघळले शब्द शब्द
ते कविता माझी
मोती गळले माळेमधले
मौक्तिक होते कविता माझी

आकाशाशी नाते आणि
क्षणात सुंदर स्वर्गही जगते
भूमीवरती राहूनही जी
दिव्य अर्थ स्वतःमधे वाहते
शब्दांची लडिवाळ प्रीत..
कविता माझी

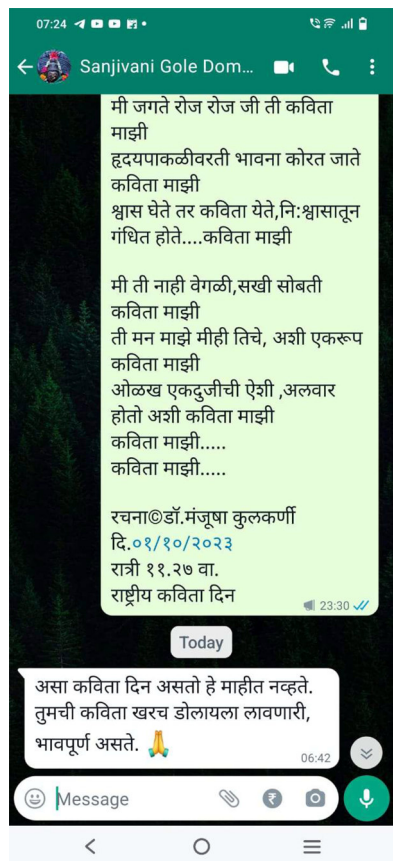
पक्षी होते नभात उडते
गवतफुलांशी बोलून जाते
जळी स्थळी फूल नि कळी
काव्यवेलीवर डोलून जाते
हसते खिदळते ... कविता माझी

अलगद बिलगून जाते वेडी,
कधी आसवे ढाळीत जाते
कधी खुशीच्या लडी
मोगरी, अर्थामध्ये गाळीत जाते
रसिकांची लाडा कोडाची
कविता माझी ...

मी जगते रोज रोज
जी ती कविता माझी
हृदयपाकळीवरती भावना
कोरत जाते कविता माझी
श्वास घेते तर कविता येते,
निःश्वासातून गंधित होते....
कविता माझी

मी ती नाही वेगळी,
सखी सोबती कविता माझी
ती मन माझे मीही तिचे,
अशी एकरूप कविता माझी
ओळख एकदुजीची ऐशी,
अलवार होतो अशी कविता माझी
कविता माझी.....
कविता माझी.....

दि.०१/१०/२०२३
रात्री ११.२७ वा.
राष्ट्रीय कविता दिन

(१२) अजरामर असावी आई

तुला भेटताना आई
किती वेगळे वाटले
अवेळीच मेघ माये
काळजात बघ दाटले

निसटुनी न जावो तुझिये
शवास या जगीचे
किती मागतो आम्ही ग
देवाजीस मागणीचे

तुझी सावली असावी
छत्र तुझे सदोदित
रोज थकलेली तुला
पाहुनीया सद्गदित

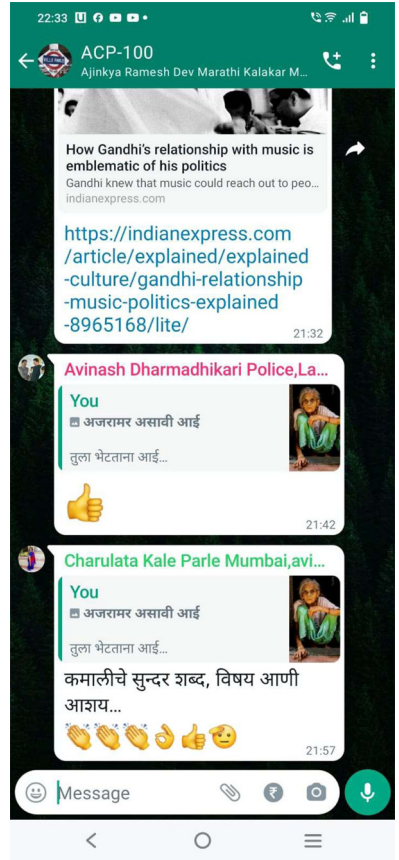
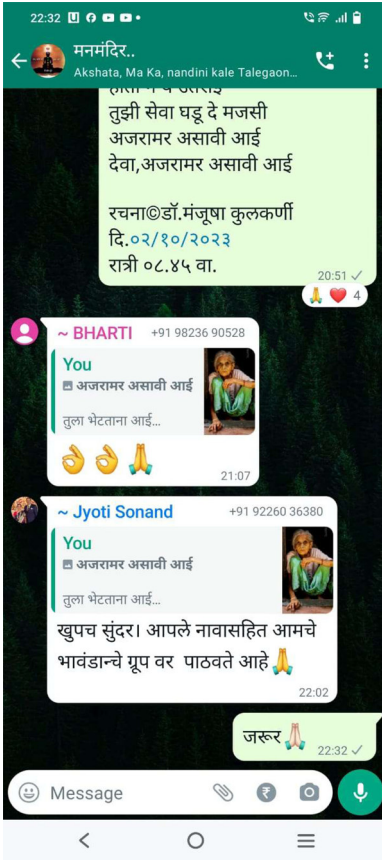

आत वाटते भीती अन्?
सदा तुला आस देतो
क्षणोक्षणी तव वात्सल्य
पदरात भरुनी घेतो

मोल कसे करू गे माये
तुझ्या मायपणाचे
बाळ तुझे होता यावे
जगी मज गुणाचे

काहीही करेन जरी मी
होता न ये उतराई
तुझी सेवा घडू दे मजसी
अजरामर असावी आई
देवा, अजरामर असावी आई

दि.०२/१०/२०२३
रात्री ०८.४५ वा.

(१३)

मनास नव्याने विसळावं

कसं मिसळून जातं
हे धुकाळलेलं आभाळ
साऱ्या हिरव्यागार वनात,
झाडा, पानापानात
कोण कुणासारखं दिसतं
हे नसतं महत्वाचं
महत्वाचं तर हे असतं
की ते सरमिसळतात कणाकणात

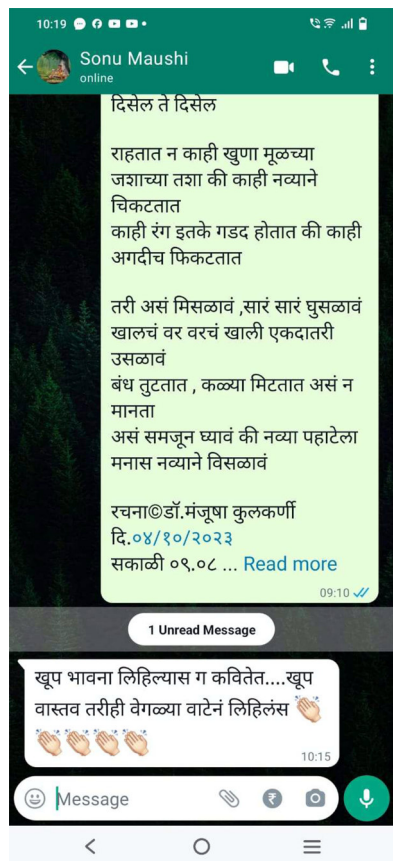
त्यासाठी लागते स्वतःचं असं वाटणारं
अस्तित्व सहज सोडण्याची तयारी
इतरांच्या अस्तित्वात अलगद
राजीखुषीने मिसळण्याची कामना अपारी

तिथे विचार नसतोच करायचा काय
बदलेल काय टिकेल काय बरं आपलं
असेल
झोकून घायचं असतं मनापासून
आपले रंग रूप आकार सोडत जे चित्र
दिसेल ते दिसेल

राहतात न काही खुणा मूळच्या
जशाच्या तशा की काही नव्याने
चिकटतात
काही रंग इतके गडद होतात की काही
अगदीच फिकटतात

तरी असं मिसळावं,
 सारं सारं घुसळावं
 खालचं वर वरचं खाली
 एकदातरी उसळावं
 बंध तुटतात, कळ्या मिटतात
 असं न मानता
 असं समजून घ्यावं की
 नव्या पहाटेला मनास
 नव्याने विसळावं

दि.०४/१०/२०२३
 सकाळी ०९.०८ वा.

(१४)

कसला लळा हा

कसला लळा हा खोल जिऱ्हाळा
मनात ओलावा
गतजन्मीचा बंध आगळा
आजही पाळावा

काय राहिले नाते अर्धे
म्हणुनी पुन्हा आली
पेनी घरची तू लाडाची
सान्यांची झाली

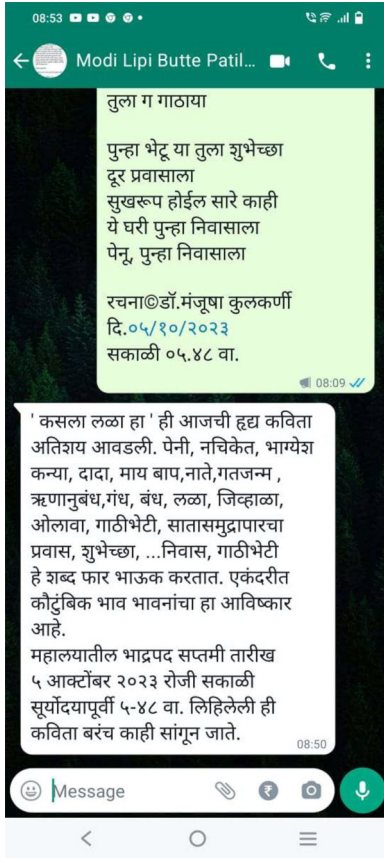
तुझ्याचवरती जीव जडविला
सखा बाप झाला
नचिकेतच्या गतजन्मीचा
ऋणानुबंध आला

भाग्येशही मग तुझाच झाला
मीही माय झाले
औक्षवणाने तुला कितीदा
कन्या मी म्हणाले

आज चालली साता समुद्रा
पल्याड भेटाया
आसुसलेला दादा तिकडे
तुला ग गाठाय़ा

पुन्हा भेटू या तुला शुभेच्छा
दूर प्रवासाला
सुखरूप होईल सारे काही
ये घरी पुन्हा निवासाला
पेन्, पुन्हा निवासाला

दि.०५/१०/२०२३
सकाळी ०५.४८ वा.

(१५)
जे अमूल्य ते न देखे

मोजुनी दिले हे श्वास
आत मना दिली आस
जन्म चाले दोहोंवर
व्यर्थ ठरती आभास

जे दिले ते न च कळते
कळले तर कधी न वळते
उत्तरे जरी जवळ ती
प्रश्नमालिका छळते

श्वास किती माहीत ना
आस तरी राहू दे
प्रीत खरी नसली जरी
भास तरी राहू दे

कोणी नसे कोणाचे
म्हणून दुःख का करा
कोणीही असे आपुले
हेच निज मनी धरा

जे अमूल्य ते न देखे
व्यर्थ दवडी जीवना
क्षुद्र बाबी होत मोठ्या
देत राहती वेदना

एक गणित घे शिकूनी
क्षण क्षणाला जगण्याचे
प्रामाणिक राहून मग
वचनाला जागण्याचे

दि.०७/१०/२०२२
रात्री ०९.४६ वा.

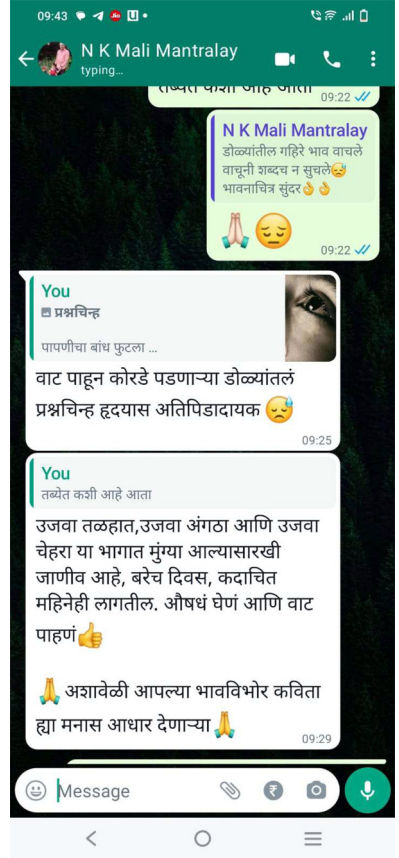
वाटते सारे कसे
खोटेच आहे
प्रश्नचिन्ह हे जरा
मोठेच आहे

(१६)
प्रश्नचिन्ह

पापणीचा बांध फुटला
काय सांगू
आसवांना थांग कुठला
काय सांगू

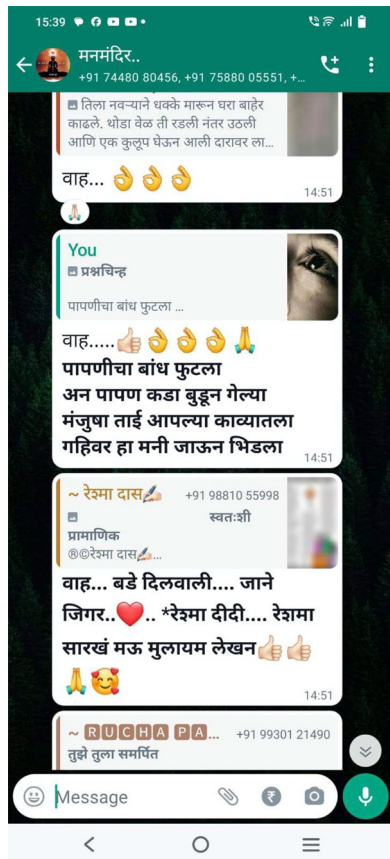
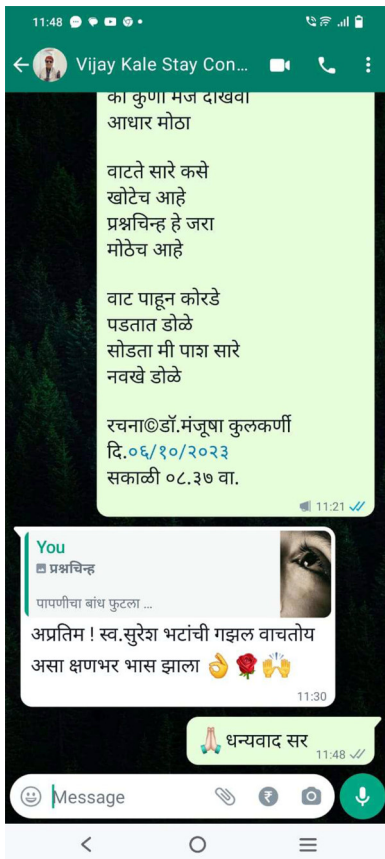
का असे घडले मला
कळलेच नाही
हाती ना काही कधी
वळलेच नाही

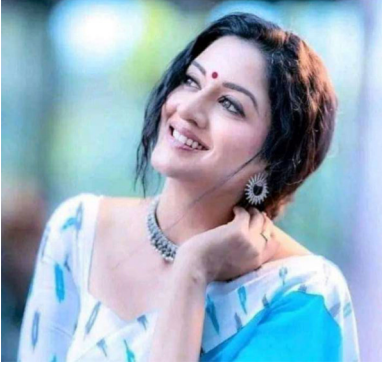
का उगा होतो मनावर
भार मोठा
का कुणी मज दाखवी
आधार मोठा

वाट पाहून कोरडे
पडतात डोळे
तोडताना पाश हे
रडतात डोळे

दि.०६/१०/२०२३
सकाळी ०८.३७ वा.

(१७)

तुझ्या वाटेवर डोळे

तुझ्या वाटेवर डोळे
वाट आसुसली आहे
तुझ्या पावलांची वाट
माझ्यासवे तीही पाहे

कधी येशील सख्या रे
आला पाऊस पहिला
गंध मातीत प्रीतीचा
बघ अजून राहिला

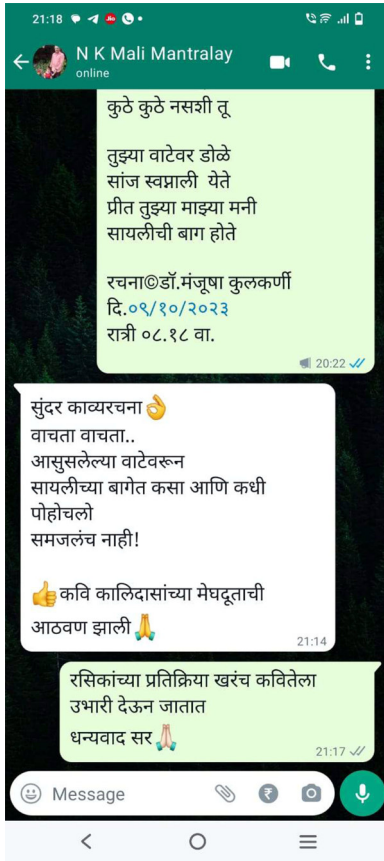
फुललेला मधुमास
मदनाचे दे इशारे
मला हुंगून जातात
तुझ्याकडे जाता वारे

दिशा गुंगून जातात
कुठे कुठे असशी तू
मला विचारा म्हणावं
कुठे कुठे नसशी तू

तुझ्या वाटेवर डोळे
सांज स्वप्नाली येते
प्रीत तुझ्या माझ्या मनी
सायलीची बाग होते

दि.०९/१०/२०२३

रात्री ०८.१८ वा.

(१८)

तुझ्या चरणी रंगले

आत्मरंग तू श्रीरंग
श्याममय अंग अंग
क्षणोक्षणी लाभो प्रिया
राधिकेस तुझा संग

सान्या आस तूच तू रे
सारे भास तूच तू रे
माझे आभास सगळे
प्रीतरास तूच तू रे

कुठे काय पाहू आता
जिथे तिथे तूच दिसे
कळी हासता हसशी
फुलातून तूच वसे

चंदनाची उटी अंगी
गळा वैजयंती शोभे
कुठे आणखी शोधू रे
सुख तुझ्या पायी उभे

राधे राधे म्हणे कृष्ण
कृष्णा पायी मी दंगले
ऐक मोहना माझे रे
चित्त चरणी रंगले
तुझ्या चरणी रंगले

दि.०९/१०/२०२३

रात्री ०८.५६ वा.

(१९)

आत्मा जाणे प्रीती स्पंदन

वाट पाहणं नसतं केवळ

माणसाची भावना

मूक जनावर असले तरीही

प्रेम वसते त्या मना

डोळे धुंडाळती सारखे

सखा सोबती जरी दूरवर

क्षणाक्षणाला भास तयाचा

वाट पाहतो जीव अनावर

उगवे दिस की तो मावळतो

वाट तयाची सुनी रिकामी

काय चालते काळजात त्या

जीव जडविला पक्का ही हमी

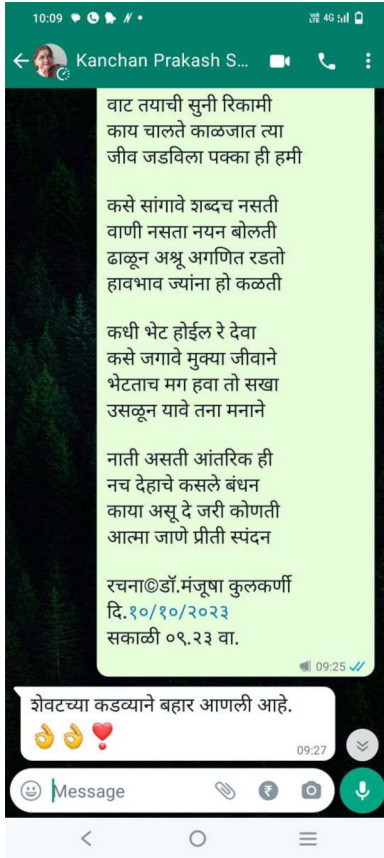
कसे सांगावे शब्दच नसती
वाणी नसता नयन बोलती
ढाळून अश्रू अगणित रडतो
हावभाव ज्यांना हो कळती

कधी भेट होईल रे देवा
कसे जगावे मुक्या जीवाने
भेटताच मग हवा तो सखा
उसळून यावे तना मनाने

नाती असती आंतरिक ही
नच देहाचे कसले बंधन
काया असू दे जरी कोणती
आत्मा जाणे प्रीती स्पंदन

दि.१०/१०/२०२३

सकाळी ०९.२३ वा.

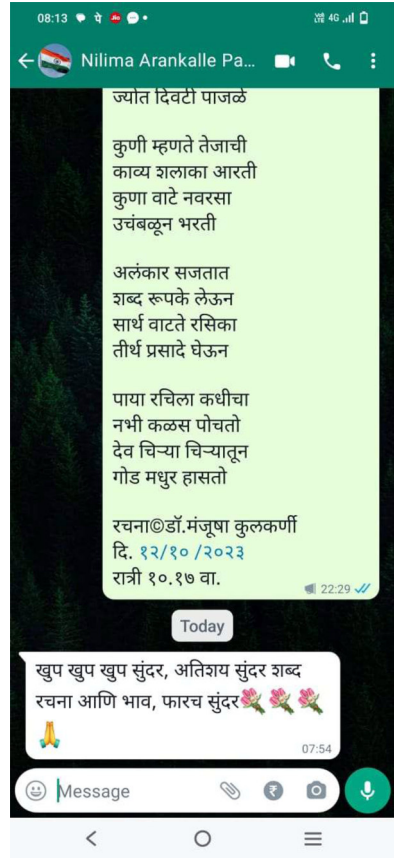
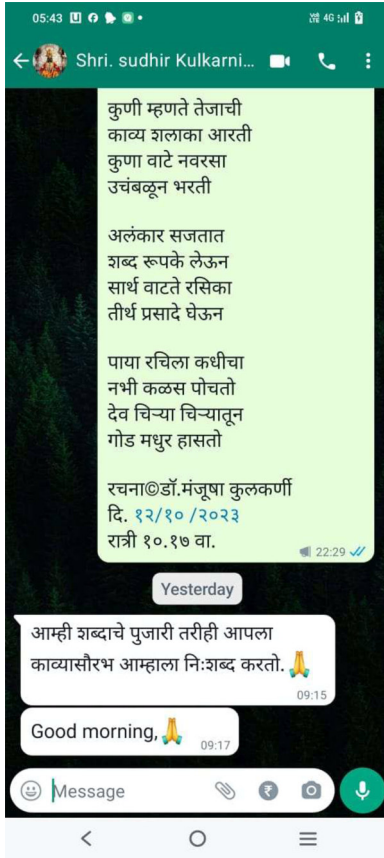
(२०)

काव्य शलाका आरती

चिरे चिरे शब्दचिरे
राऊळासी मी बांधते
काव्य गाभारा आतला
भाव भक्तीला सांगते

अर्थ अभिषेक होतो
रूप देवाचे उजळे
नवनव्या प्रतिभेची
ज्योत दिवटी पाजळे

कुणी म्हणते तेजाची
काव्य शलाका आरती
कुणा वाटे नवरसा
उचंबळून भरती

अलंकार सजतात
शब्द रूपके लेऊन
सार्थ वाटते रसिका
तीर्थ प्रसादे घेऊन

पाया रचिला कधीचा
नभी कळस पोचतो
देव चिऱ्या चिऱ्यातून
गोड मधुर हासतो

दि. १२/१०/२०२३
रात्री १०.१७ वा.

(२१)
सुकलं ओसाड नातं

आपणा दोघांत
असावा सुसंवाद
किती माफक अपेक्षा न
एक साधासाच नाद

त्यासाठी विश्वासाचा
सांधावा लागतो रे एक पूल
कसले हट्ट कसले अहंकार
द्यावी घ्यावी चूक भूल

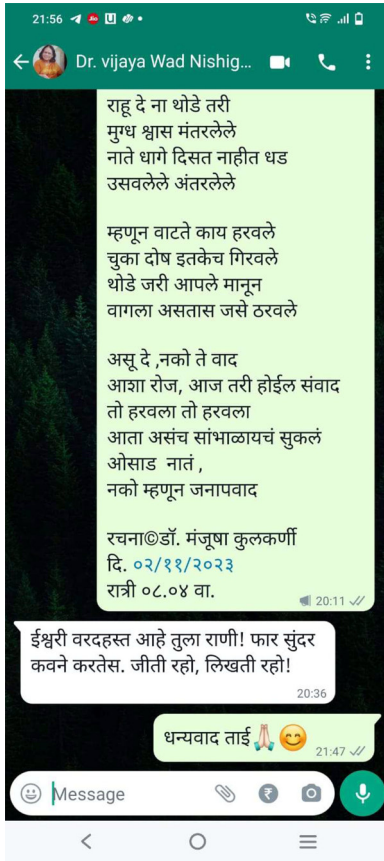
प्रेमाचे अमृत सतत
शिंपडावे लागते
चूकलेल्या क्षणांना
उलगडावे लागते

राहू दे ना थोडे तरी
मुग्ध श्वास मंतरलेले
नाते धागे दिसत नाहीत धड
उसवलेले अंतरलेले

म्हणून वाटते काय हरवले
चुका दोष इतकेच गिरवले
थोडे जरी आपले मानून
वागला असतास जसे ठरवले

असू दे, नको ते वाद
आशा रोज, आज तरी होईल संवाद
तो हरवला तो हरवला
आता असंच सांभाळायचं
सुकलं ओसाड नातं,
नको म्हणून जनापवाद

दि. ०२/११/२०२३
रात्री ०८.०४ वा.

(२२)
अंजलीत मी तेजा भरले...

पणतीमधल्या ज्योतीसाठी
एक दिवाळी विशेष
उजळून जाते तीही अनोखी
काही न ठेवता शेष

गोऱ्या गोमट्या पणत्या घासून
घराघरातील दिवे चमकती
विद्युतदीपही चमचम चमकून
घरादारावर असे दमकती

आकाशातील कंदील उंचच
उभारून जणू हसती गाली
नक्षत्रे मिटता अवसेला
ते ताऱ्यांना देती टाळी

तुळशी वृंदावनात कायम
सांजवात जी जळते आहे
देवघरी नंदादीपातून
भक्तीभावना कळते आहे

मिणमिणती चिमणीही हसली
माजघरी कोपऱ्यात बसली
कंदील आला काच ओढुनी
देवळीतली कमान ठसली

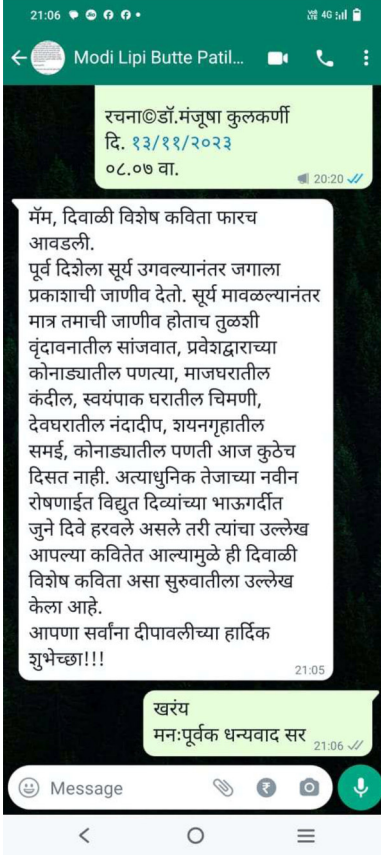
समई म्हटली चला करू या
सारे मिळुनी तेज आरती
रूप वेगळे रंग आगळे
नक्षी आकारा येईल भरती

अश्विन मास नि कार्तिक सीमा
ज्योत पेटता दीप तेवला
उत्साहाची नवी नवाळी
दिवाळी आंदण दिवा लागला

दिव्या दिव्यांनी दिवे लावले
दिव्य तेज भूवरी अवतरले
स्वर्गासम रोषणाईपुढती
सारे तमाचे डोंगर हरले
अंजलीत मी तेजा भरले...

दि. १३/११/२०२३

०८.०७ वा.

(२३)
धनत्रयोदशी आरोग्यधन
साधण्यासी

अश्विन कृष्ण त्रयोदशीला
सागरमंथनी रत्न निघाले
लक्ष्मी माते सवे त्याक्षणी
धन्वंतरी देववैद्य ही आले

खरी संपदा आरोग्याची
म्हणून धन्वंतरी प्रकटले
आज तयांची असे जयंती
ज्यांना देवांनी पुजले

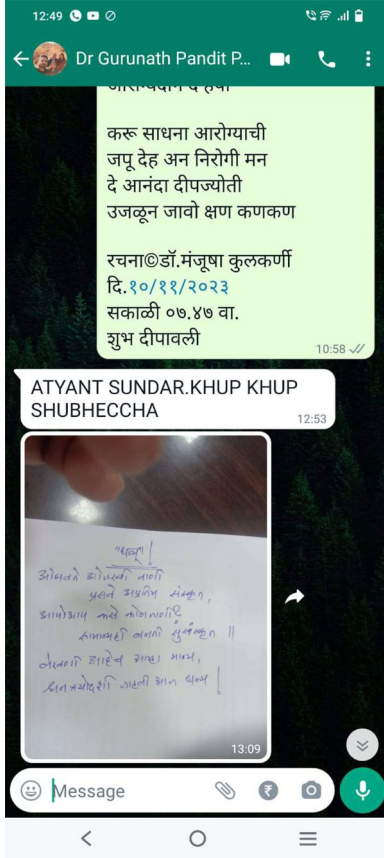
हाती घेऊन अमृतकुंभा
जरा मृत्युसम रोग ते हरण्या
शरीर त्रासते रोग उद्धवून
निरामय जीवनास करण्या

आज पुजावे लक्ष्मीमाते
सवे दिव्य हे वैद्य पुन्हा
करू प्रार्थना मनोभावे ही
नसो रोगराई हो कुणा

लक्ष्मी कुबेर आज पुजावे
संपत्तीची हो वर्षा
सुखे ते मग उपभोगण्याला
आरोग्यदान दे हर्षा

करू साधना आरोग्याची
जपू देह अन निरोगी मन
दे आनंदा दीपज्योती
उजळून जावो क्षण कणकण

दि.१०/११/२०२३
सकाळी ०७.४७ वा.
शुभ दीपावली

(२४)

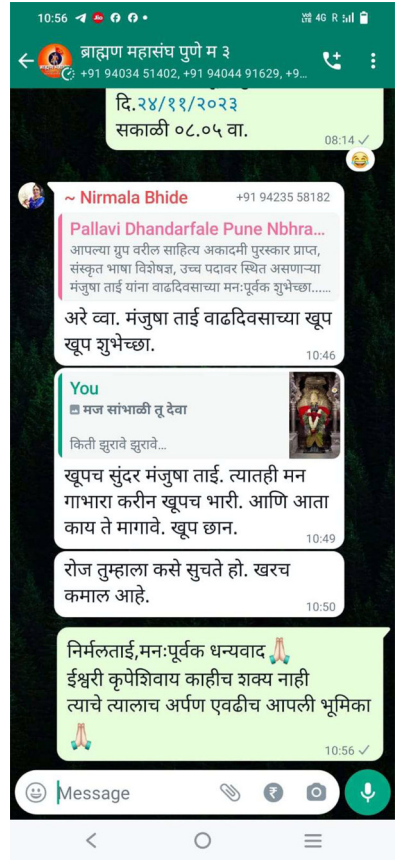
मज सांभाळी तू देवा

किती झुरावे झुरावे
देवा तुझ्या भेटीसाठी
श्वास श्वास विडुलाचा
भक्ती जगजेठीसाठी

चंद्रभागेची पुण्याई
तुझ्या चरणांशी वाहे
पाप क्षालनासाठीच
मेळा डुंबतो की पाहे

माथी अबीर बुक्क्याचा
टिळा शोभतो देख ना
गळा तुळशीची माळ
रावा रखमा देखणा

मूर्त साठवू किती मी
रूप गोडवा अपार
सगुणाचा मोह होतो
तुझी आस जिवा फार

वाटे निर्गुणही तूच
तूच अनादी अनंत
तुझ्या पायी येता देवा
उजळतो आसमंत

मन गाभारा करीन
त्यात बसवीन तुला
आत पाहता रे तूच
कणकणी दिसे मला

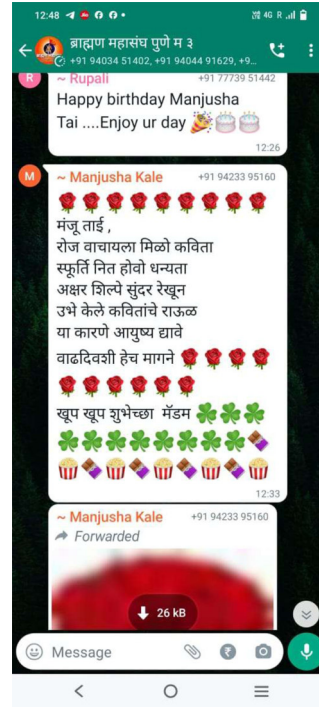

आता काय ते मागावे
संगे सदा तू चालावे
बोलताना तुझ्यासंगे
देवा मजसी बोलावे

कृपा ठेव सांभाळीन
मज सांभाळी तू देवा
माय बाप विठूराया
देवा ठाव मला द्यावा

प्रतिपाळी मज देवा
तुझ्या भक्तीचाच हेवा...

दि.२३/११/२०२३
रात्री ०८.३९ वा. कार्तिकी एकादशी

(२५)
खोड्या तुझ्या किती

कशा बरे थांबवाव्या
खोड्या तुझ्या किती
वाटत नसेल का रे माऊ
कशाचीच भीती

कधी उंदरांना
पकडण्या तुझी शर्थ
कधी गल्लीभर उगा
म्यांऊ म्यांऊ व्यर्थ

कधी झाडावर चिमणी
पकडण्या जाशी
जोशामध्ये येऊन
तिला गट्टम करीशी

आज वेड्या शाळेमधल्या
एॅक्विटिव्हिटीसाठी
थर्माकोलचे गोल गोळे
चिकटविण्यासाठी

फेविकॉलमध्ये मी
होते घोळविले
तू स्वतःला कशाला रे
तिथे लोळविले

खराखुरा बोकुला माझा
एॅक्विटिव्हिटी वाटे
थर्माकॉलचा भासला तरी
म्यांऊम्यांऊ लपेल कुठे

दि.२४/११/२०२३
सकाळी ०८.०५ वा.

का कुणास बोलवी
मन प्रियास घोळवी
रात चढविते नशा
मदनदाह पोळवी

थांब लाटे थांब की
उधाणलेली तू सदा
सांग कसे सांगू मी
प्रियवरास प्रीत बा

(२६)

नको चांदव्या तू उजळू

फेसाळल्या लाटा
सागरात चंद्र उसळतो
चांदण्याच्या बहाण्याने
मज मनी मिसळतो

रंग उजळतो दिशेचा
रंगते किती निशा
केवड्याचा गंध येई
कस्तुरीची शहानिशा

तो अबोल मूकसा
नयन वाचतो जरी
शब्द ऐकण्या उरीचे
उन्मनी प्रिया परि

नको चांदव्या तू उजळू
आग मजसी जाळते
प्रीतफुलें मज सजनाची
रात केशी माळते

दि. २९/११/२०२३
सकाळी ०९.२३ वा.

(२७)
नित्य नव्याने मना दंगणे

अन्न निर्मिले गंध निर्मिले
ज्याचे त्याचे छंद निर्मिले
चोचीसाठी दाणे आणि
जीव तितुके संबंध निर्मिले

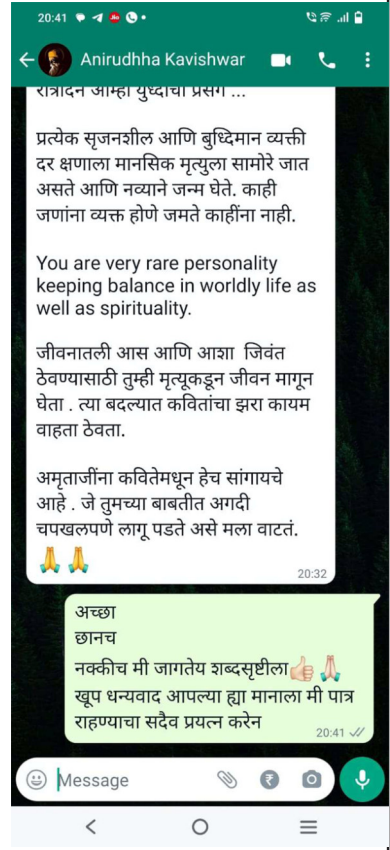
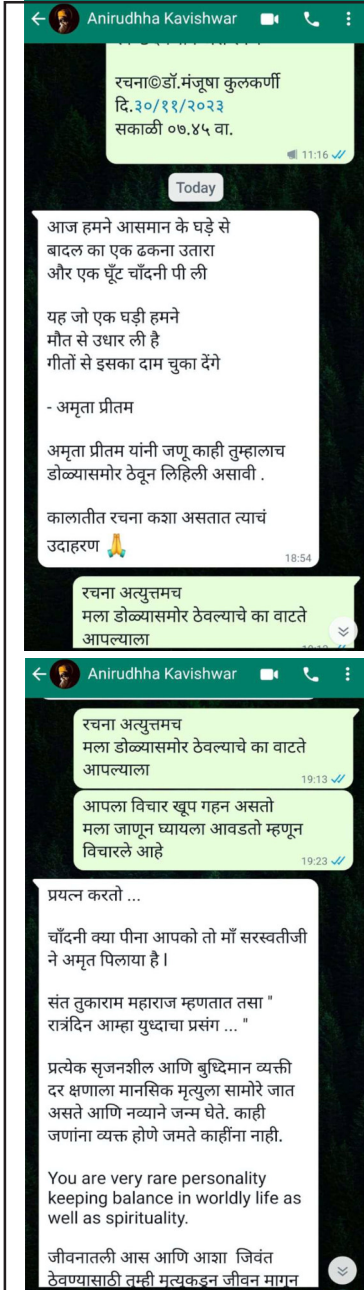
फुलाफुलांचे रंग शेकडो
आकार तयांचे भिन्न निर्मिले
परागकणही नानाविध जे
आत लक्ष बीजांस निर्मिले

पानोपानी हिरवाईच्या
छटा आगळ्या दिसती पहा ना
फांदीफांदीवरती खगांच्या
गुजगोष्टीतून जगत रहा ना

कोंब कोवळे उगवून येता
वृक्ष पाहती स्वप्न नवे
रोज नव्या उमेदभरल्या
जगण्यातही मग भान हवे

गंध हुंगणे सृष्टी गुंगणे
नित्य नव्याने मना दंगणे
दिसेल तिथल्या सुंदरतेतून
स्वच्छंदपणाने असे रंगणे

दि.३०/११/२०२३
सकाळी ०७.४५ वा.

(२८)
ती सांजवात...

अंगणातल्या तुळशीपुढती
ही जळणारी शांत वात
दिवा दाखवी अंधारीही
उजळ देखणी रोजच वाट

मालवला तो सूर्य जरीही
नंदादीपाची वहिवाट
चुकते न कधीही परंपरेने
सांजवातीचा रम्यच थाट

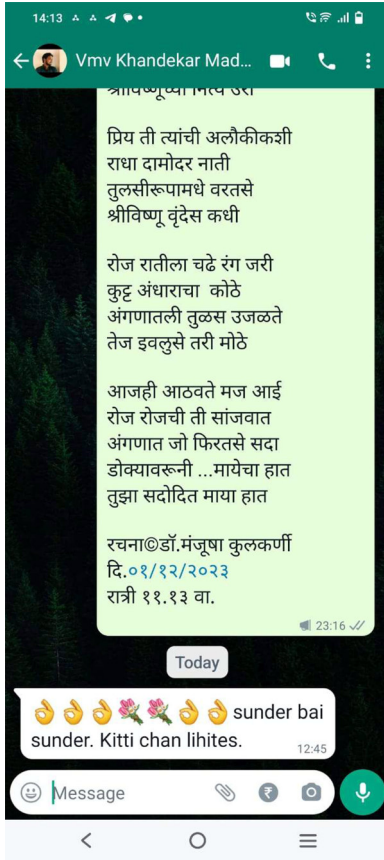
सांज होऊ घातली की घरची
लक्ष्मी लावे दीप घरी
दारामधली तुळस राहते
श्रीविष्णूच्या नित्य उरी

प्रिय ती त्यांची अलौकीकशी
राधा दामोदर नाती
तुलसीरूपामधे वरतसे
श्रीविष्णू वृंदेस कधी

रोज रातीला चढे रंग जरी
कुट्ट अंधाराचा कोठे
अंगणातली तुळस उजळते
तेज इवलुसे तरी मोठे

आजही आठवते मज आई
रोज रोजची ती सांजवात
अंगणात जो फिरतसे सदा
डोक्यावरुनी ... मायेचा हात
तुझा सदोदित माया हात

दि.०१/१२/२०२३
रात्री ११.१३ वा.

नदीकाठची हिरवाई अन्?
बरवाई डोंगरी
चढते नशा की रोज वेगळी
नभासही अंबरी

(२९) नदीकाठची हिरवाई

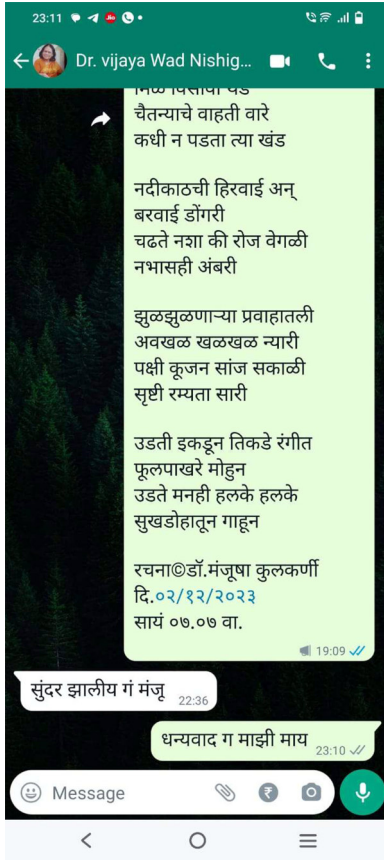
नदीकाठच्या घरकुलाची मी
काय वर्णू महती
इथे वसतसे निवांतता अन्?
वसे एक शांती

नाही कशाची गरज जिवाला
मिळे विसावा थंड
चैतन्याचे वाहती वारे
कधी न पडता त्या खंड

झुळझुळणाऱ्या प्रवाहातली
अवखळ खळखळ न्यारी
पक्षी कूजन सांज सकाळी
सृष्टी रम्यता सारी

उडती इकडून तिकडे रंगीत
फूलपाखरे मोहुन
उडते मनही हलके हलके
सुखडोहातून गाहून

दि.०२/१२/२०२३
सायं. ०७.०७ वा.

(३०)

जीव तगविण्या भेटून जा रे

वाट पाहते आहे कोणी
राहू दे सख्या ध्यानी नि मनी
सांजसकाळी तुझी आठवण
तुझेच चिंतन क्षणी रे क्षणी

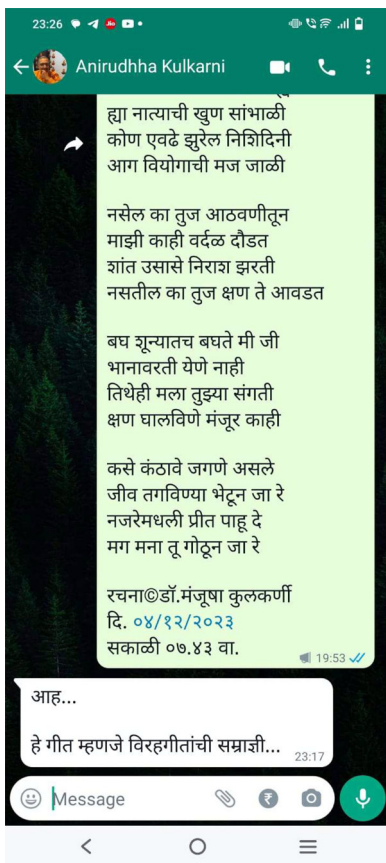
जाण कधी भावना तलम ह्या
ह्या नात्याची खुण सांभाळी
कोण एवढे झुरेल निशिदिनी
आग वियोगाची मज जाळी

नसेल का तुज आठवणीतून
माझी काही वर्दळ दौडत
शांत उसासे निराश झरती
नसतील का तुज क्षण ते आवडत

बघ शून्यातच बघते मी जी
भानावरती येणे नाही
तिथेही मला तुझ्या संगती
क्षण घालविणे मंजूर काही

कसे कंठावे जगणे असले
जीव तगविण्या भेटून जा रे
नजरेमधली प्रीत पाहू दे
मग मना तू गोठून जा रे

दि. ०४/१२/२०२३
सकाळी ०७.४३ वा.

(३१)

समाधान म्हंजी माय

माय तुझ्या हातची

चव कशा न्हाई

भाकरीत माया जी

काळजात न्हाई

पेटलेली चूल

अन्नपूर्णा माय जणु

तेज उजळतं तिचं

अन्न कण कणू

पातळाचा स्पर्श तुझ्या

मऊशार वाटं

तुझ्या कुशीतून माय

स्वर्ग मला भेटं

पदराशी खेळणारं

बालपण द्राड

तुझ्या पाजलेल्या

दुधावाणी ग्वाड ग्वाड

गरिबीत हसू तुझ्या

मुखावर व्हतं

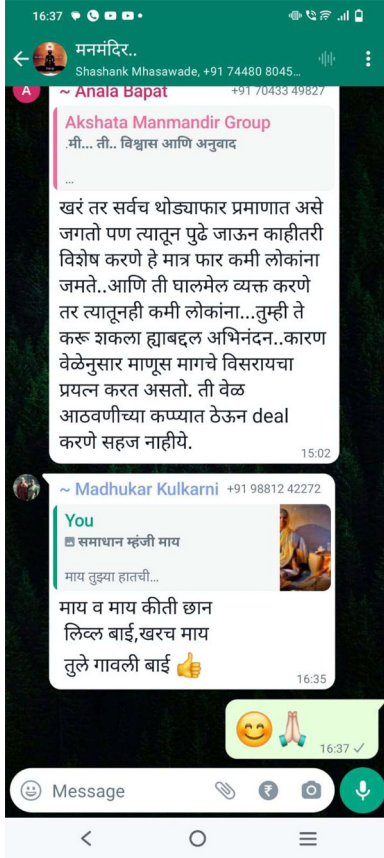
समाधान म्हंजी माय

आठवून जातं

माय, आठवून जातं

दि.०३/१२/२०२३

सकाळी ०९.०९ वा.

(३२)
मन मनाचे ऐकते ना

मन मनाचे ऐकते ना
का कुणाचे ऐकते ना
ती तशी मनमानी त्याची
जगण्याची मनरीत हो ना

का मध्ये वाटे तयाला
हुंदडून यावे उगा
कोण कोणा परका पोरका
कोणा माने ते सगा

ह्या क्षणी इकडेच असते
तिकडे गेले ना झणी
क्षण क्षणाला न्यून पडती
रूप नवखे क्षणोक्षणी

भावनांचा गुंता सारा
कधी फिरावा मनपिसारा
कोण ना जाणू शके
का असा त्याचा पसारा

शेवटी तुज सांगणे रे
मन मनुल्या मनप्रिया
मानसीच्या कल्पनेची
अमृतासम तू क्रिया

दि.०६/१२/२०२३
रात्री ११.४७ वा.

(३३)
उजेडाचा हा प्रवास

उजेडाचा हा प्रवास
उजेडात संपायाचा
अंधाराच्या अज्ञानाला
ज्ञानगंध लिंपायाचा

एक एक कणकण
वेचवेचून घ्यायाचा
क्षण क्षण रोज रोज
अर्थपणाला न्यायाचा

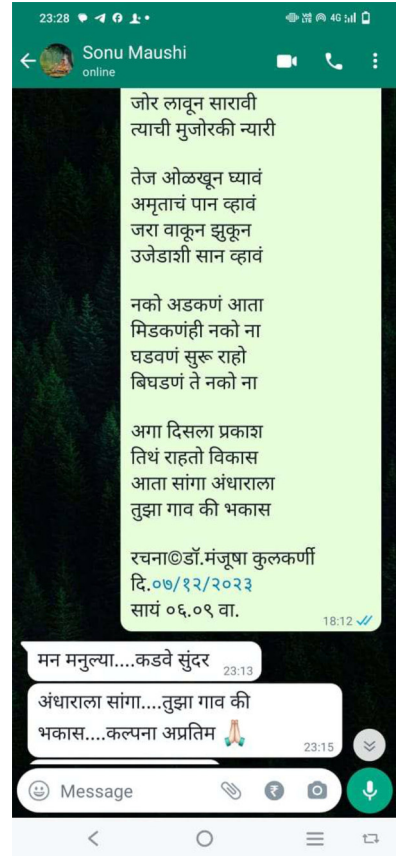
तम घुटमळ सारी
त्याची बंधनकी न्यारी
जोर लावून सारावी
त्याची मुजोरकी न्यारी

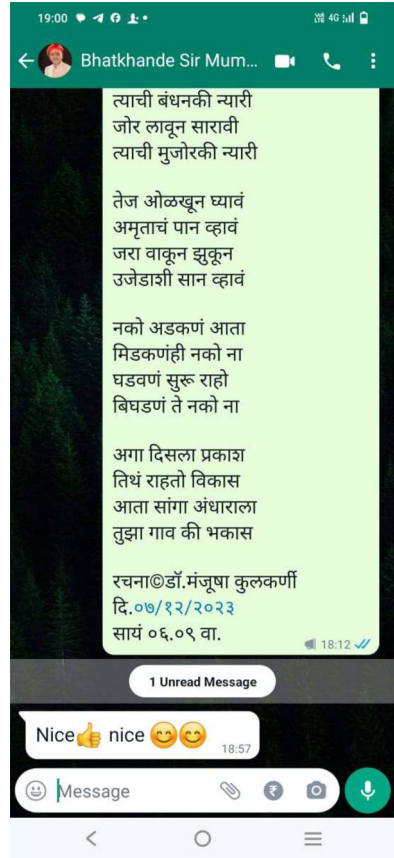
तेज ओळखून घ्यावं
अमृताचं पान व्हावं
जरा वाकून झुकून
उजेडाशी सान व्हावं

नको अडकणं आता
मिडकणंही नको ना
घडवणं सुरू राहो
बिघडणं ते नको ना

अगा दिसला प्रकाश
तिथं राहतो विकास
आता सांगा अंधाराला
तुझा गाव की भकास

दि.०७/१२/२०२३
सायं. ०६.०९ वा.

(३४)
अजूनही तुझी राधिका

अंतरीचा गंध सखया
सांग तुजसी कळेल का
काळजाच्या मज कळीचा
भाव तुज उमजेल का

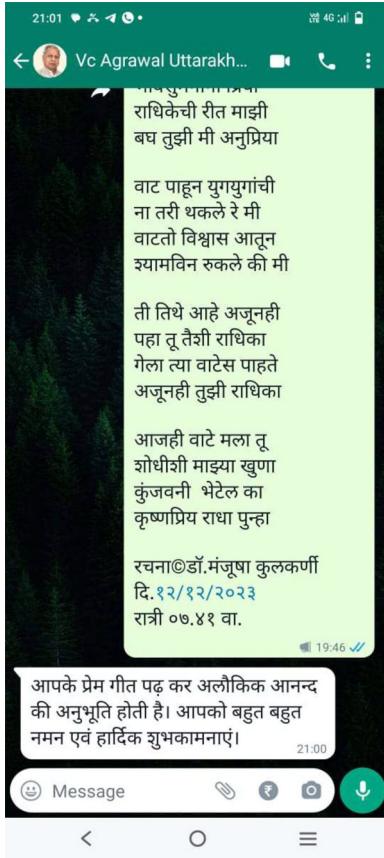
श्वास माझे भारलेले
भावसुमनांनी प्रिया
राधिकेची रीत माझी
बघ तुझी मी अनुप्रिया

वाट पाहून युगयुगांची
ना कधी थकले रे मी
वाटतो विश्वास आतून
श्यामक्षण वेचले की मी

ती तिथे आहे अजूनही
पहा तू तैशी राधिका
गेला त्या वाटेस पाहते
अजूनही तुझी राधिका

आजही वाटे मला तू
शोधीशी माझ्या खुणा
कुंजवनी भेटेल का
कृष्णप्रिय राधा पुन्हा

दि.१२/१२/२०२३
रात्री ०७.४१ वा.

(३५)

सोनेरी लपले पान

डोळ्यात सानुलीच्या
रडवेले भाव जमले
सोडू नकोस बाबा
रडताच बोलू गेले

राहू दे कुशीत तुझिया
येथे न कोणी माझे
सोडू नको न बाबा
हातात हात माझे

शोनुली ऐक राणी
डोळा नको ग पाणी
गिरवून अक्षरांना
गावीस ज्ञान गाणी

होतील सवंगडी हे
गुरुजन पिता नि माता
येतो तुला मी घ्याया
जाऊ दे पिलुडी आता

आहे इथे भविष्य
सोनेरी लपले पान
रमशील खूप येथे
काळीज माझे सान
तू काळीज माझे सान

दि.१४/१२/२०२३
सकाळी ०८.११ वा.

(३६)

किती शांत सुंदर

किती शांत सुंदर ही सृष्टी फुलावी
किती रम्य लाघव ही दृष्टी झुलावी

तवाना हा हिरवा जणू भाव कोमल
तरारून आली ही मऊशार मल्मल

इथे एक घरकुल टुमदार शोभे
सुखाचा परिसर वनाई विराजे

त्या पर्वतांच्या राशी निळ्याशा
टोके तयांची चाफेकळ्याशा

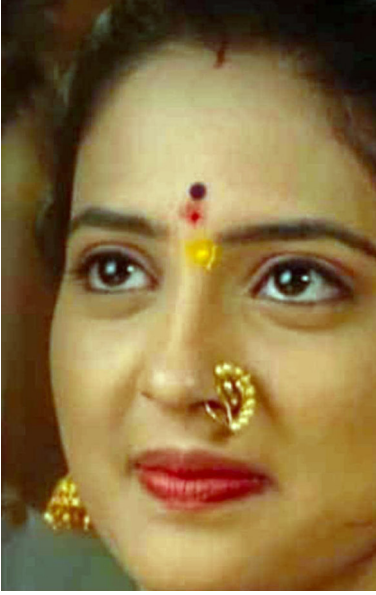
जळी रंग हिरवा निळा नांदताहे
बिंबासवे रूप हे सांधताहे

असे दिव्य सारे निवासा मिळावे
सवे भाग्य आपुले खासा फळावे

दि.०६/०७/२०२३

रात्री ११. ४३ वा.

मनाला किती सांग
समजावू वेड्या
ते धावे तुझ्यापाशी
तोडूनी बेड्या

(३७)
तुला भरभरून मी

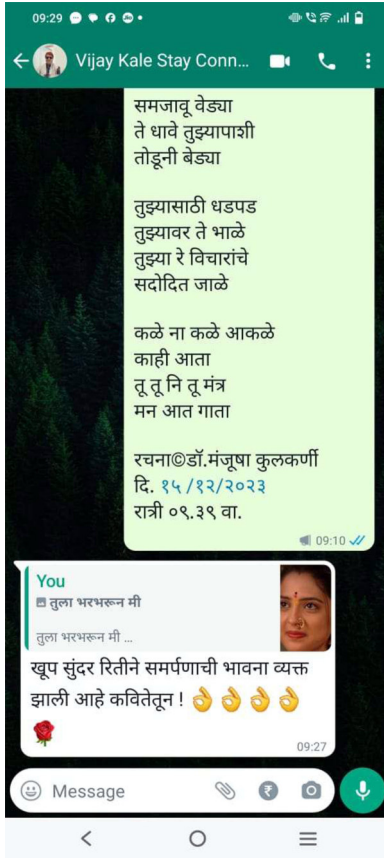
तुला भरभरून मी
असे सूर्य द्यावे
फुलांच्या बहाणे
मी भेटून यावे

तुला सांगू माझ्या
मनातील किती मी
तुझ्यापासूनी दूर
जाण्या भीती जी

तुझ्यासाठी धडपड
तुझ्यावर ते भाळे
तुझ्या रे विचारांचे
सदोदित जाळे

कळे ना कळे आकळे
काही आता
तू तू नि तू मंत्र
मन आत गाता

दि. १५ / १२ / २०२३
रात्री ०९.३९ वा.

(३८)

प्रीतीचा अधीर पूर

सखे साजणी
हाती गंधित वेणी
तुझ्यासाठी गजऱ्याची
गुंफण सुहानी

अशी वाट पाहतेस
माझी तू राणी
नजरेत आपुली
तुझ्या प्रीत गाणी

नाजूक तू तन्वी
मदनरेखा जैसी
प्रिये तू ग माझी
जीवनरेखा ऐसी

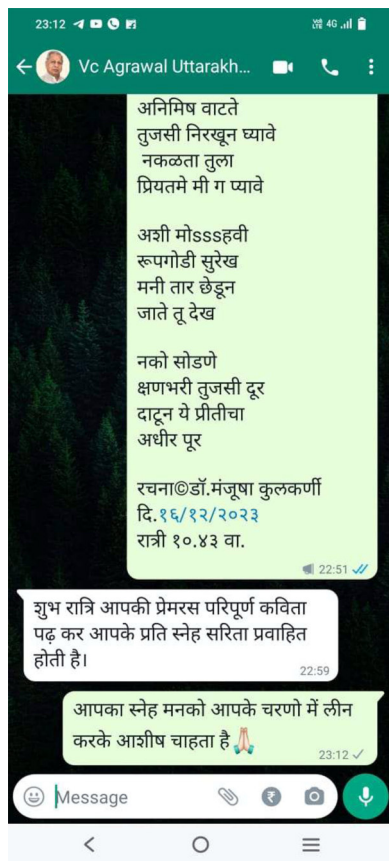
स्मिता तू माझी
असे हास्य गोड
सुस्मिता तुजला
कशाची न तोड

अनिमिष वाटते
तुजसी निरखून घ्यावे
नकळता तुला
प्रियतमे मी ग प्यावे

अशी मोऽऽहवी
रूपगोडी सुरेख
मनी तार छेडून
जाते तू देख

नको सोडणे
क्षणभरी तुजसी दूर
दाटून ये प्रीतीचा
अधीर पूर

दि.१६/१२/२०२३
रात्री १०.४३ वा.

(३९)

तुझे हास्य अमृताचे

गोड झोपेतला राम
त्याचे रूप अभिराम
उठ सोन सकाळ ही
तुझे मधुराचे नाम

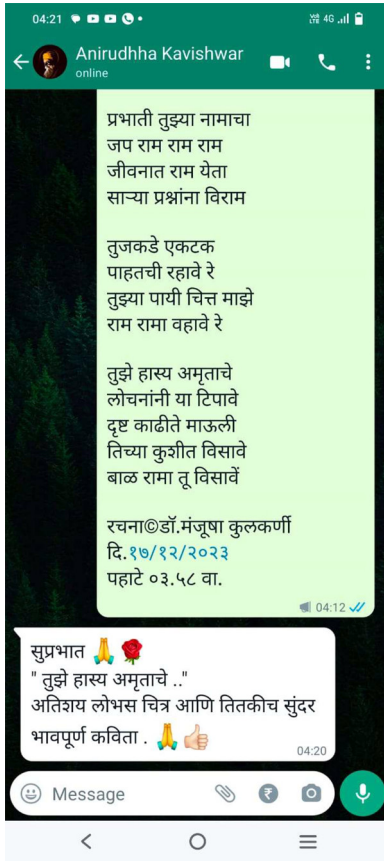
बालरूप गोजिरे रे
कौसल्येचे पुण्य धाम
तुझ्या मुखाचा गोडवा
देई मनाला प्रशाम

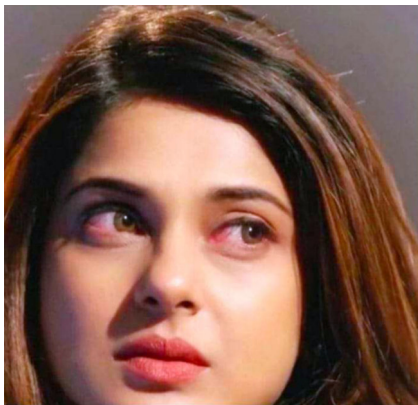
प्रभाती तुझ्या नामाचा
जप राम राम राम
जीवनात राम येता
साऱ्या प्रश्नांना विराम

तुजकडे एकटक
पाहतची रहावे रे
तुझ्या पायी चित्त माझे
राम रामा वहावे रे

तुझे हास्य अमृताचे
लोचनांनी या टिपावे
दृष्ट काढीते माऊली
तिच्या कुशीत विसावे
बाळ रामा तू विसावें

दि.१७/१२/२०२३
पहाटे ०३.५८ वा.

कधी वाटते गहन कळतील न भाव
असेल का तुझ्या काळजाशी माझे नाव

ओथंबलेल्या नदीला न बांध
नवे एक नाते असे आज सांध

(४०)

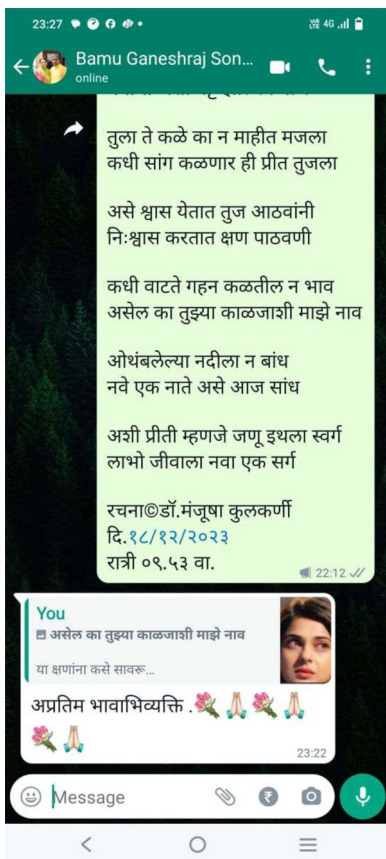
असेल का तुझ्या काळजाशी
माझे नाव

या क्षणांना कसे सावरू
अधीर झाले मन जे कसे आवरू

कसे सांगू सोडून जाणे कठीण
मनाची अशी घट्ट झालेली वीण

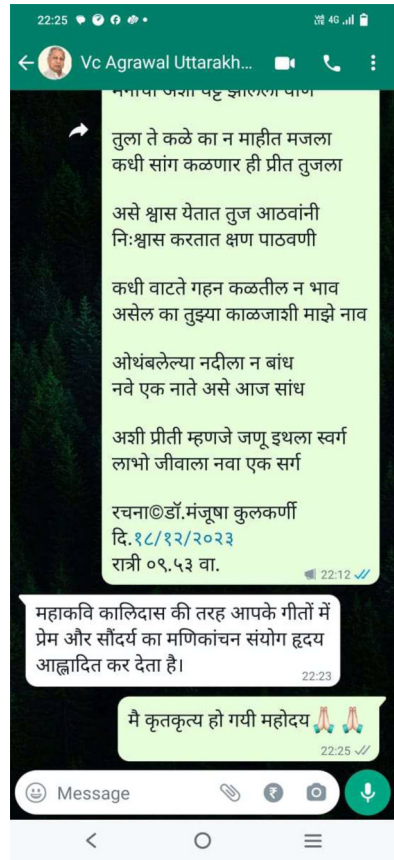
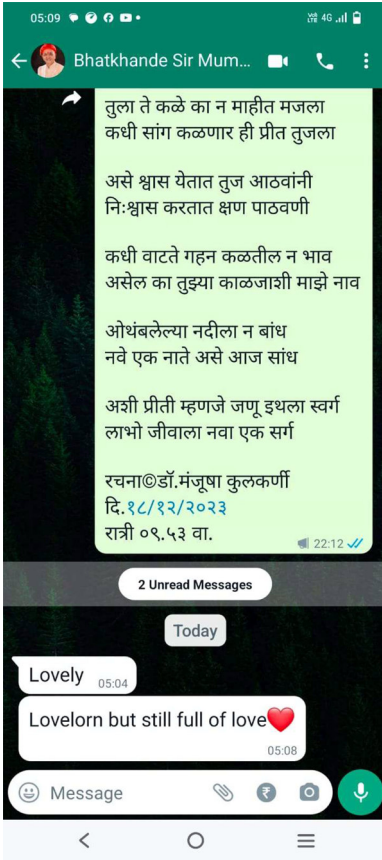
तुला ते कळे का न माहीत मजला
कधी सांग कळणार ही प्रीत तुजला

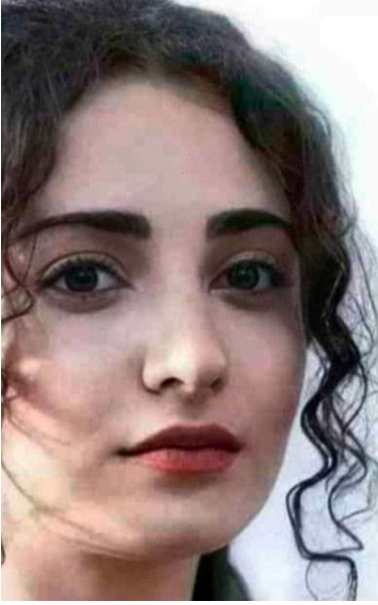
असे श्वास येतात तुज आठवांनी
निःश्वास करतात क्षण पाठवणी

अशी प्रिती म्हणजे जणू इथला स्वर्ग
लाभो जीवाला नवा एक सर्ग

दि. १८/१२/२०२३
रात्री ०९.५३ वा.

अशी एवढी असते ताकद तयात
देती उभारी मनाला क्षणात

(४१)
प्रीतशब्दे अतुल्य

नको दूर लोटू मी तगणार नाही
तू जर अबोल मी जगणार नाही

शब्दात असते जे सामर्थ्य राजा
तुला शब्द वाटेल जरीही रे साधा

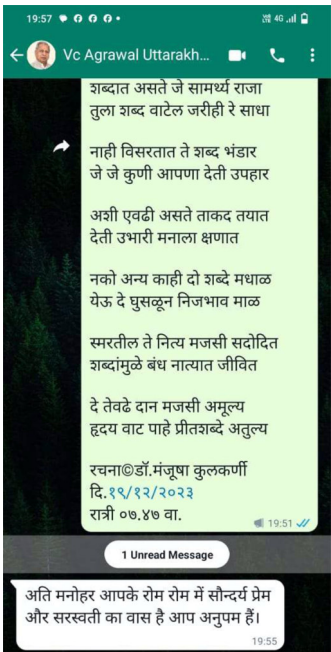
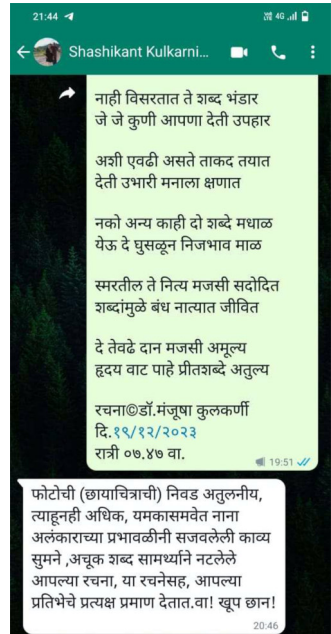
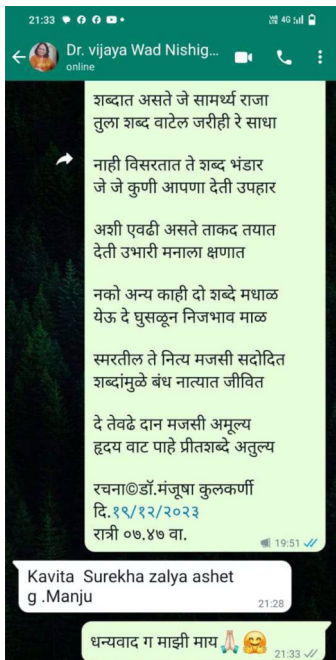
नाही विसरतात ते शब्द भंडार
जे जे कुणी आपणा देती उपहार

नको अन्य काही दो शब्दे मधाळ
येऊ दे घुसळून निजभाव माळ

स्मरतील ते नित्य मजसी सदोदित
शब्दांमुळे बंध नात्यात जीवित

दे तेवढे दान मजसी अमूल्य
हृदय वाट पाहे प्रीतशब्दे अतुल्य

दि.१९/१२/२०२३
रात्री ०७.४७ वा.

(४२)
प्रीत पूर येताना

चल प्रिया रे दूर कुठेतरी
हिरवाईच्या कुशीत
मन फुलले की प्रिया ही येईल
अवचित राजा खुशीत

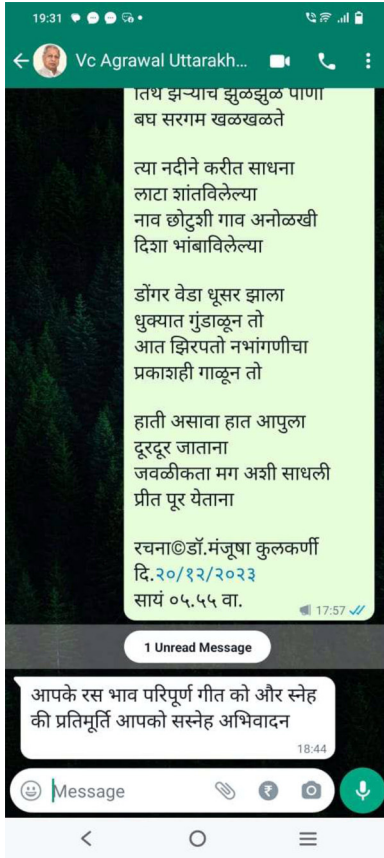
हिरवी हिरवी वृक्षराजी
त्यावर नजर अडखळते
तिथे झऱ्याचे झुळझुळ पाणी
बघ सरगम खळखळते

त्या नदीने करीत साधना
लाटा शांतविलेल्या
नाव छोटुशी गाव अनोळखी
दिशा भांबाविलेल्या

डोंगर वेडा धूसर झाला
धुक्यात गुंडाळून तो
आत झिरपतो नभांगणीचा
प्रकाशही गाळून तो

हाती असावा हात आपुला
दूरदूर जाताना
जवळीकता मग अशी साधली
प्रीत पूर येताना

दि.२०/१२/२०२३
सायं. ०५.५५ वा.

(४३)

मनी दर्पणी बस तुला पाहते का

असे वाट पाहणे किती जीव घेणे
फुलांशी फुलांनी दगे रोज करणे

शृंगारताना तुझा भास वाटे
तू काजळाची बनून रेघ दाटे

खुले सोडते केश मी गंधवेडे
कधी माळते त्यात मोगरे नि केवडे

कानात जेव्हा डुल डोलती रे
तुझे दूत होऊन गूज बोलती रे

करी कंकणांच्या किणकिण स्वरातून
तुझे माझे सूर जुळती सखया रे आतून

पदी पैजणांची ही नाजूक रुणझुण
तुला स्पर्शूनी वारा गाई वेणूची धुन

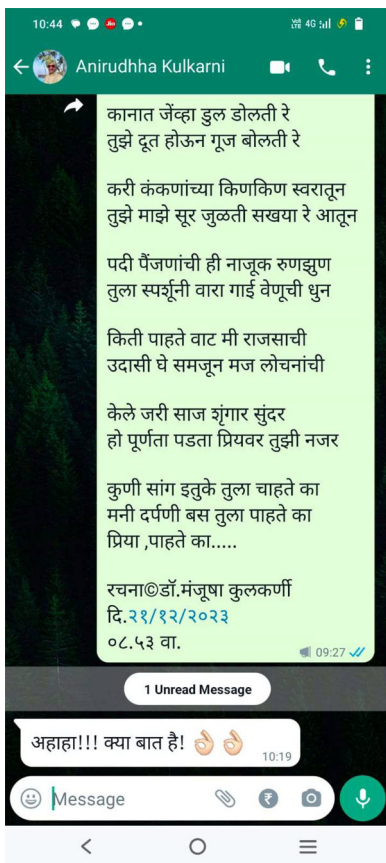
किती पाहते वाट मी राजसाची
उदासी घे समजून मज लोचनांची

केले जरी साज शृंगार सुंदर
हो पूर्णता पडता प्रियवर तुझी नजर

कुणी सांग इतुके तुला चाहते का
मनी दर्पणी बस तुला पाहते का
प्रिया, पाहते का.....

दि.२१/१२/२०२३

०८.५३ वा.

(४४)

चल जपू या परस्परानां

कसले नाते कुठूनी जुळते
कधी कळते का नाही कळते
कुणासाठी मग कुणी एवढे
जीव लावते तरी न वळते

तूही एकटा जीव मुका जो
मी तर वाणी असुनी मुका रे
आयुष्याच्या उतरणवेळी
भावमनाचा झरा सुका रे

नाही कुणीही माझे ऐसे
तुझा मी होतो सखा सोबती
डोळ्यामधले भाव वाचता
वाटे रहावे तूच भोवती

असुनी माणूस क्षमता साऱ्या
कसा वागतो स्वार्थापोटी
तारुण्याच्या अन पैशाच्या
मागे धावतो लोभासाठी

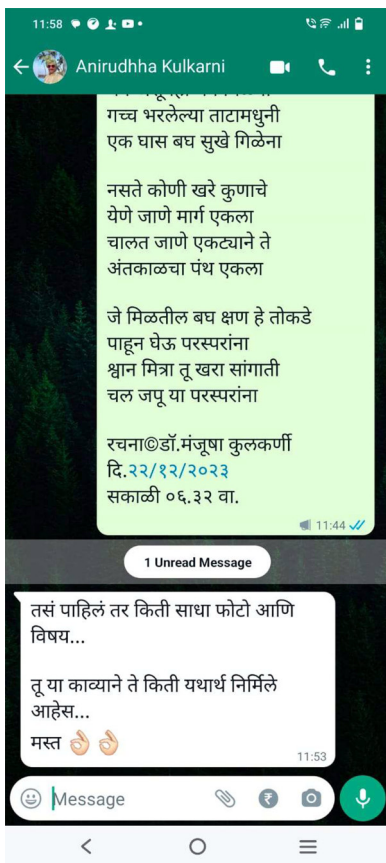
ओसरते ना जेव्हा वय हे
धन असूनही चैन मिळेना
गच्च भरलेल्या ताटामधुनी
एक घास बघ सुखे गिळेना

नसते कोणी खरे कुणाचे
येणे जाणे मार्ग एकला
चालत जाणे एकट्याने ते
अंतकाळचा पंथ एकला

जे मिळतील बघ क्षण हे तोकडे
पाहून घेऊ परस्परानां
श्वान मित्रा तू खरा सांगाती
चल जपू या परस्परानां

दि. २२/१२/२०२३

सकाळी ०६.३२ वा.

खळखळ न असते चंचल,
तरीही मनात हलचल
शब्देविनाच सारे,
कळते न चैन पळ पळ

काहीही नाही म्हटले
तरीही कळे सविस्तर
ना सोबतीस तरीही,
जगणे विना त्या दुस्तर

किती काळजी मनी अन,
जगण्यात प्रीत वाहे
मिटले की उघडे नयन ते,
प्रीतीचे कोणी पाहे

(४५)
असते न किती सुंदर

नात्यास नाव नसते,
असती अनाम धागे
काही न बोलताही,
समजुतीने ते वागे

असते न किती सुंदर,
रेशमाहुनी तलमसे नाते,
चिरकाल हृदयाच्या कुपीत जे,
अलगद दडून राहते

दि. २३/१२/२०२३
दुपारी ०२.२३ वा.

लाटा लाटा भाव वाहतील,
भरती ओहोटी झेलून घेतील
तुझ्या मनीची भावस्पंदने
वरखाली जी पेलून घेतील

आत खोलवर विश्व वेगळे,
कोण सांग वरवर हे मानतील
अथांग ज्यांचा थांग असतसे,
तेच दुःख गहिरे हे जाणतील

शंख शिंपले रत्न आगळे
इतुके सारे हृदय तळी ना
वडवानल विरहाचा जाळतो,
जरी राहतो शांत जळी या

सांग काही तू अथवा नाही,
सारे सारे माहीत मजला
सागरराणी डोळा पाणी,
वरवर हासू दिसेल तुजला

(४६)

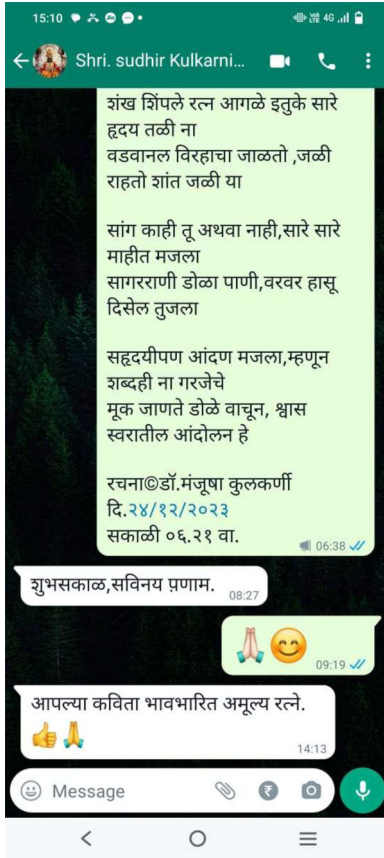
भाव मनीचे कळतील ऐसी

केवळ शब्दांची न जहागिरी
संवेदनांचा सागर जवळी

भाव मनीचे कळतील
ऐसी आत माझिया हृदय पाकळी

सहृदयीपण आंदण मजला,
म्हणून शब्दही ना गरजेचे
मूक जाणते डोळे वाचून,
श्वास स्वरातील आंदोलन हे

दि.२४/१२/२०२३
सकाळी ०६.२१ वा.

(४७)

हे क्षण मेंदीचे

हे हात मेंदी भरलेले,
आकांक्षा भरल्या काही
गंधात माळले राजा,
प्रियवरा मी नाव रे पाही

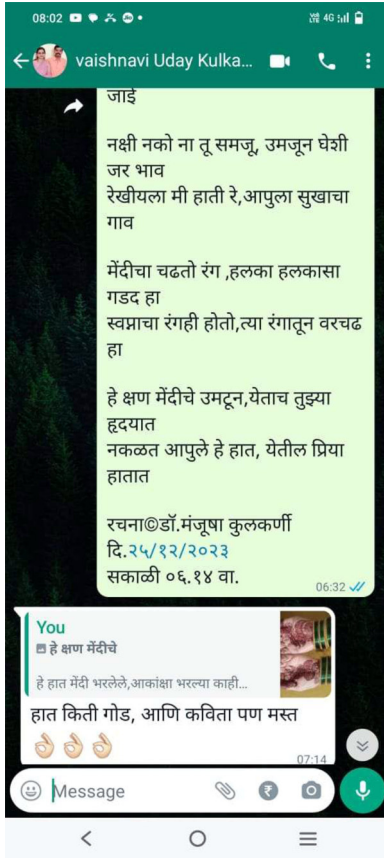
सजणा तुझ्याविना रे,
आता नच माझे काही
श्वासागणिक तुझिया रे,
गुंफीन मोगरी जाई

नक्षी नको ना तू समजू,
उमजून घेशी जर भाव
रेखीयला मी हाती रे,
आपुला सुखाचा गाव

मेंदीचा चढतो रंग,
हलका हलकासा गडद हा
स्वप्नाचा रंगही होतो,
त्या रंगातून वरचढ हा

हे क्षण मेंदीचे उमटून,
येताच तुझ्या हृदयात
नकळत आपुले हे हात,
येतील प्रिया हातात

दि.२५/१२/२०२३
सकाळी ०६.१४ वा.

(४८)

आतुर बोल अबोल

शब्दांनीही आतुर व्हावे
तुला सारे बोलण्या
अर्थ जुळुनी येतील आपसुक
तुझ्यासवे डोलण्या

किती साचले आत प्रिया हे
वर्षावाची वाट
वनी काननी फुले पिसारा
मन मयूराचा थाट

कुपी जी दडली खोलखोलवर
नाही कुणासही ठाऊक
उगा कधी मज मन हे होते
वेडे इतुके भावुक

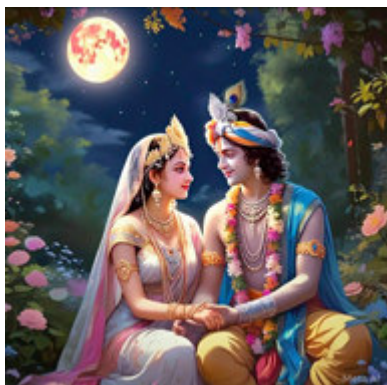
किती बोलू अन किती सांगू तुज
असे वाटे मज कितीदा
नसंशी तू मजजवळी सखया
स्मरते सांगू कितीदा

सत्यामधला आहेस की तू
भास गोड स्वप्नील
कल्पनामयी पतंग उडतो
मी रोजच देता ढील

आतुर सारे वातावरणही
आतुर बोल अबोल
आतुर वेड्या तुझी प्रियतमा
तुझे ऐकण्या बोल

दि. २६/१२/२०२३
सकाळी ०६.३७ वा.

(४९)

प्रेम ही उनका एक सत्य

जग सारा ढुंढा,
न पायी ऐसी खुशी कही
राधा किशनकी पूजा से,
तृप्ति मिली यही ।

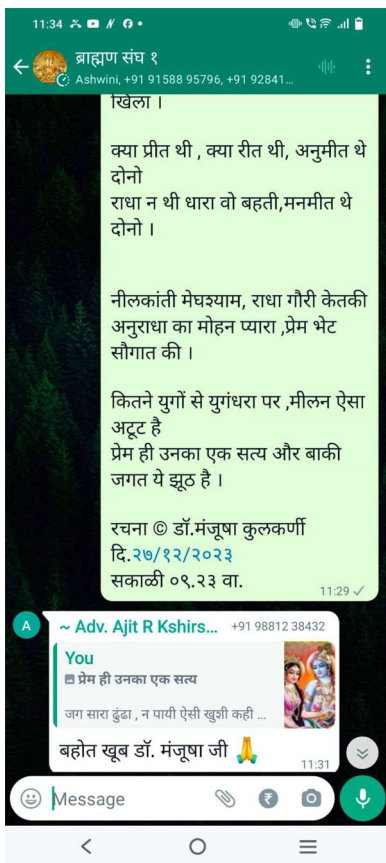
इन्ही चरणोंमे सुकून पाया,
कितना चैन मिला
राधाकृष्ण आराधना से,
जीवन खिला खिला ।

क्या प्रीत थी, क्या रीत थी,
अनुमीत थे दोनो
राधा न थी धारा वो बहती,
मनमीत थे दोनो ।

नीलकांती मेघश्याम,
राधा गौरी केतकी
अनुराधा का मोहन प्यारा,
प्रेम भेट सौगात की ।

कितने युगों से युगंधरा पर,
मीलन ऐसा अटूट है
प्रेम ही उनका एक सत्य
और बाकी जगत ये झूठ है ।

दि.२७/१२/२०२३
सकाळी ०९.२३ वा.

(५०)

क्षणात मोत्यांच्या मोतिया त्या

ओंजळीतले मोती माझ्या
सरसर सरसर निसटून गेले
प्रीत फुलांच्या सड्यासारखे
अलगदसे ओघळून गेले

श्वासासंगे गीत तयांचे
गुंफण्यास मी बसले होते
धागा रेशीम काळीज माझे
भाव ओवण्या ठसले होते

एक एक मग धरिला हाती
चुंबून सखया सवे जो मोती
लाजलाजरे क्षण हे जमले
ल्येत गुलाबी रंग सभोवती

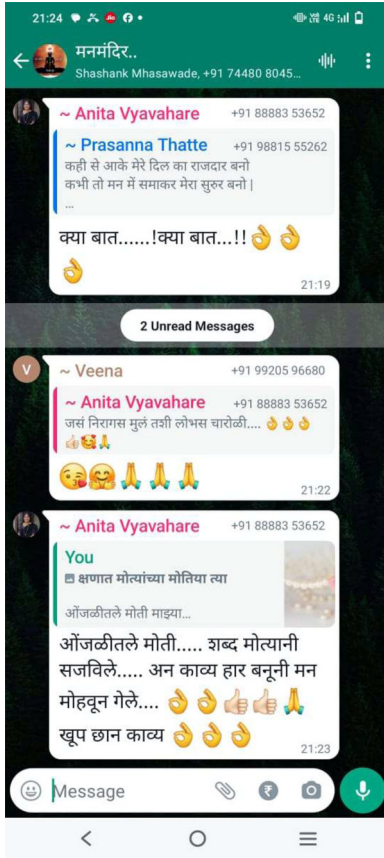
हलक्या हाती टाकून मोती
धागा सरसर सारून गेला
सर ओवली आयुष्याची
तरी मोती एक अरुण गेला

तो आठवणीतला जो मोती
कधी विरहाचा आसू झाला
अधरांवरती मज टेकवता
गंधित मोती हासू झाला

अजूनही एकटी जरी मी
कैक मोती मज भवती येती
क्षणात मोत्यांच्या मोतिया त्या
विश्वातून मजसी ते नेती

दि.१६/१२/२०२३

दुपारी ०२.३१ वा.

लेखिकेचा परिचय

- डॉ. मंजूषा पंढरीनाथ कुलकर्णी,
पीएच. डी. (संस्कृत), नेट (संस्कृत), सेट (शिक्षणशास्त्र), एम.ए.
(संस्कृत), एम.एड., राजपत्रित अधिकारी वर्ग १ (महाराष्ट्र शासन, भारत)
(सहाय्यक प्राध्यापक - संस्कृत)
२३१ समर्थ अलंकार, सदनिका क्र. २, कवितांच्या बागेसमोर, विठ्ठल
रुक्मिणी मंदिराजवळ, ज्योतीनगर, छ. संभाजीनगर - ४०० ००५
ई-मेल : dr.manjushak@gmail.com
मोबाइल : + ९१ ९८२२८ ३९४९१ । व्हाट्सएप; +९१ ९०८२१ ६१५२४

सध्या :

- प्रशासकीय अधिकारी, मुख्यमंत्री कार्यालय, मंत्रालय, मुंबई
(महाराष्ट्र) येथे राजपत्रित अधिकारी वर्ग १ म्हणून कार्यरत.
- महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगामध्ये राज्यात सर्वप्रथम स्थान अधिगत आणि
राजपत्रित अधिकारी वर्ग १ शासनसेवेमध्ये २२ वर्षांपासून कार्यरत.
- संस्कृत सल्लागार मंडळाची सदस्य, साहित्य अकादमी, नवी दिल्ली.
(<https://sahitya-akademi.gov.in>)
- व्यापकदृष्ट्या मान्यताप्राप्त संस्कृत भाषातज्ज्ञ, साहित्य अकादमी अनुवाद
पुरस्कार २०२० प्राप्त, उच्च शिक्षणातील शैक्षणिक विचारवंत, उच्च प्रशंसित
कवयित्री, लेखिका, संशोधक आणि वक्ता.
- तर्कतीर्थ लक्ष्मणशास्त्री जोशी लिखित “वैदिक साहित्याचा इतिहास”
(२६० पृष्ठे) या मराठी पुस्तकाचा (साहित्य अकादमी पुरस्कृत)
संस्कृतमध्ये अनुवाद करण्याचा विशेष प्रतिष्ठेचा प्रकल्प साहित्य
अकादमीने प्रदान केला होता, जो पूर्णत्वाला जाऊन साहित्य अकादमीद्वारे
अनुवाद प्रकाशित.
- आचार्य बाळाराव सावरकर लिखित स्वातंत्र्यवीर सावरकर यांच्या
चरित्राच्या (अंदाजे २००० पृष्ठांच्या) ४ खंडांचा अत्यंत सन्मानाचा
संस्कृत अनुवाद प्रकल्प स्वातंत्र्यवीर सावरकर राष्ट्रीय स्मारक, मुंबई यांनी
स्वाधीन केला आहे. त्यापैकी प्रथम खंडाचा अनुवाद पूर्ण झालेला असून
प्रकाशनाच्या मार्गावर.

- गेल्या २५ वर्षांपासून, भाषा, साहित्य, संस्कृती, कला, नाटक, शिक्षण आणि भाषेशी संबंधित विधायक कार्याचा प्रसार करण्याच्या ध्येयाने प्रेरित अन् कार्यरत आहे.
- संस्कृतच्या प्राध्यापिका, वसंतराव नाईक शासकीय कला आणि सामाजिक शिक्षण संस्था, नागपूर.
- महाराष्ट्र शासनाच्या पहिल्या पूर्णवेळ महिला भाषा संचालक आणि महाराष्ट्र राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोग, महाराष्ट्र शासनमध्ये प्रशासकीय अधिकारी ह्या पदांवर कार्यभार सांभाळला.
- पुणे विद्यापीठातून पदवी आणि पदव्युत्तर शिक्षण पूर्ण केले
- तसेच पुण्यातील एसएनडीटी विद्यापीठामधून देखील बी.एड. आणि एम.एड. पूर्ण केले.
- एकाच वेळी पुणे विद्यापीठ आणि टिळक महाराष्ट्र विद्यापीठात अव्वल येण्याचा बहुमान मिळवला.
- MPSC वर्ग-एक परीक्षेमध्ये संस्कृत या विषयामध्ये सर्वप्रथम येण्याचा बहुमान
- विविध राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय परिषदा, चर्चासत्रे आणि परिसंवादांमध्ये अनेक शैक्षणिक शोधनिबंध सादर केले आणि अनेक प्रतिष्ठित पुरस्कार जिंकले.

लक्षणीय योगदान :

डॉ. मंजूषा या भाषा, कला, नाटक, संस्कृती, प्रशासन, साहित्य आणि शिक्षण या क्षेत्रांमध्ये अनेक बहुमुखी भूमिकांमध्ये योगदान देत आहेत. त्या संस्कृतमधील एक प्रसिद्ध प्राध्यापिका, एक प्रसिद्ध वक्ता, एक विचारशील प्रवचनकार, एक वाचक, एक उद्घोषक, एकल-कलाकार-नाट्यकलावंत/सादरकर्त्या, एक कवयित्री, एक संशोधक, एक लेखिका आणि अशा अनेक क्षेत्रांमध्ये नैपुण्य असलेल्या विदुषी आहेत.

गेल्या काही वर्षांमध्ये डॉ. मंजूषा यांनी भाषिक संशोधन, अनुवाद, भाषा आणि कोशविकास आणि भाषा धोरणाची निर्मिती अशा अनेक महत्त्वपूर्ण क्रियाकार्यांचे नेतृत्व केले आहे. शिक्षण, साहित्य, प्रशासन आणि संस्कृती या

क्षेत्रातील त्यांच्या अद्भुत योगदानाबद्दल त्यांना अनेक पुरस्कार आणि सन्मानचिन्हांनी सन्मानित करण्यात आले आहे.

डॉ. मंजूषा यांनी मराठी कवितेच्या क्षेत्रात जागतिक स्तरावर विश्वविक्रमधारक अशी एक अनोखी ओळख निर्माण केली आहे आणि चरित्र, कविता, ललित आणि तात्त्विक तसेच वैचारिक लेखन अशा सर्व संबंधित शैलींमध्ये त्या एक उत्कृष्ट आणि प्रथितयश लेखिका म्हणून चमकत आहेत.

प्रकाशमार्गाः हे पुस्तक डॉ. प्रकाश बाबा आमटे यांच्या चरित्राचा (मराठी भाषेतील) डॉ. मंजूषा यांनी केलेला संस्कृत अनुवाद आहे ज्याला २०२० वर्षातील साहित्य अकादमीच्या अनुवाद पुरस्काराने गौरविले गेले. डॉ. आमटे यांच्या या अद्भुत जीवनप्रवासाचा संस्कृतमध्ये अनुवाद करण्यात डॉ. मंजूषा यशस्वी ठरल्या आहेत.

“साहित्यिक व्रत” म्हणून गेल्या ६ वर्षांपासून, डॉ. मंजूषा रोज काव्यरचना रचत आहेत आणि प्रसारित करत आहेत. त्यानिमित्ताने मराठी कवितेतील ‘हाय रेंज बुक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्ड’ मध्ये जागतिक विक्रम केल्याबद्दल महाराष्ट्राचे माजी राज्यपाल श्री. भगतसिंग कोश्यारी जी यांच्या हस्ते डॉ. मंजूषा यांचा सत्कार झाला आहे.

प्रकाशित पुस्तके -

- डॉ. मंजूषा यांनी मराठी, संस्कृत आणि इतर भाषांमध्ये अनेक उत्तम पुस्तके लिहिली आहेत आणि त्यांचे पहिले पुस्तक ‘विवाह संस्कार’ २०१० या वर्षी प्रकाशित झाले. त्यानंतर डॉ. मंजूषा यांनी संस्कृतमधील इतर अनेक पुस्तके प्रकाशित केली आहेत ज्यामध्ये श्यामस्य माता, विवेकानंदस्य विचारसौंदर्यम्, वेदकालीन स्त्रीरत्नानि, स्मृतिवचनानि, स्मृतिप्रतिपादित न्यायः, विवेकरत्नानि, प्रकाशमार्गाः अशी अनेक पुस्तके संस्कृतमध्ये रचली व अनुवादित केलेली आहेत. तर ‘प्राचीन भारतीय समाज’, ‘सूर्य शक्ती और मानव’, ‘कौटिलीय अर्थशास्त्र’, ‘स्मृतीग्रंथ - भाग १ और २’ ही त्यांची हिंदी भाषेतील पाच पुस्तके प्रकाशित झाली आहेत.

त्यांच्या मराठीतील पुस्तकांमध्ये अनमोल विचार ठेवा - नचिकेता (लेखांचा संग्रह), लावण्यखणी (मराठी लावणी गाण्यांचा संग्रह), कणखरबाणा राणी

अहिल्या (अहिल्याबाई होळकर यांचे चरित्र), मृद्गंध (ग्रामीण मराठी भाषेतील कवितांचा संग्रह), एक पाती गवताची (ललित लेखसंग्रह), प्रीतसुधा, आरसपाणी-जीवनगाणी (मानवी जीवनावरील कवितांचा संग्रह), गोड-गोड पापा (बालकवितांचा संग्रह), सर्ग-निसर्ग, संतोष, उत्कर्ष, पूर्वा, सृष्टीगंध (निसर्गावरील कविता), नाथा पंढरीनाथा, ईश भाग्येश (देवभक्तीपर), मंगेश, आंदण (प्रासंगिक), रूप-स्वरूप (राधाकृष्ण), अलवार, मधुश्री (ऋतू), सुधांशु (चंद्र), दिव्यांतरी (सूर्य), बकुळफुले, अळुमाळु, सुरभी (फुलांवरील कविता), खाणाखुणा (पशु), वैष्णवी (पक्षी), नादश्रुती, श्वेता (तिच्यावरील प्रीत कविता), स्वामिनी (स्त्रीजीवन - भाग १), मृणालिनी (स्त्रीजीवन - भाग २), प्रमिला (धरती-आकाश), लाघव वेळा (सकाळ-संध्याकाळ), मनमंदिरा, तेजशलाका, उदय, मंजुभारती (जीवनपर कविता), प्रियतमा शुभांगी, नेहा, सुधीर (त्याच्यावरील प्रीत कविता), मन्मनी, इंदुमती, मंजुश्री, मानसी (ललितलेख), बोल बरवे, मनस्विनी, हृदयस्पर्शी (रसिकप्रतिक्रिया - कवीश्वर), प्रतिसाद (अन्य रसिक प्रतिक्रिया) यांचा समावेश आहे.

याशिवाय विज्ञानातील संस्कृत, स्मृती धारा भाग-१ आणि भाग २, चतुरंग, शोधामृत, संस्कृत मराठी उखाणे, गौरवगाथा सूर्याची, जीवनचिंतन, भावमंजूषा, विचारकणिका, वेदकालीन स्त्रीरत्ने आणि अणुविज्ञानातील झंझावात - डॉ. अनिल काकोडकर, प्राचीन भारतीय समाज. ही पुस्तके देखील प्रकाशित आहेत. त्यांचे मराठीमध्ये 'मंजु मंजिरी' आणि 'सर्ग निसर्ग' नावाने ऑडिओ कवितासंग्रहही प्रकाशित झालेले आहेत.

प्रकाशनाच्या वाटेवरील पुस्तके -

(राधाकृष्ण) - श्रीरंग, (निसर्गपर) - युगंधरा, (वेळा) - तेव्हा, (मिश्र कविता) - गंधराणी, कवडसा, मृणमयी, अबोली, (ऋतू) - सहा सोहळे, नभ मोजताना, (पाऊस कविता) - श्रावणी, (गझल) - उल्का, (अन्य रसिक प्रतिक्रिया) - रसिकवरा, हृदयतरंग, अनुबंध (वाट) - जरा रेंगाळले, (फुले) - कामिनी, (रंग) - रंगतनु, कृष्णकांत, (सर्वोत्कृष्ट कविता) - कविता माझी.

मिळालेले पुरस्कार :

पुरस्काराचे नाव आणि वर्ष -

- कोकण मराठी साहित्य परिषदेचा अत्यंत मानाचा २०२२-२३ चा ललित गद्य विभागातील द्वितीय क्रमांकाचा सौ. लक्ष्मीबाई व राजाभाऊ गवांदे पुरस्कार 'एक पाती गवताची' या ललितलेखसंग्रहास प्राप्त झाला आहे.
- शिक्षाश्री सन्मान - २०२४
- स्व. वा.ना. उत्पात स्मृती पुरस्कार - २०२३
- परळी भूषण पुरस्कार २०२३
- मुंबई मराठी ग्रंथ संग्रहालय २०२३ पुरस्कार (गौरव गाथा सूर्याची साठी)
- संस्कृत भाषा सभा नाशिक, महाराष्ट्र तर्फे डॉ. व्ही. एम. गोगटे स्मृती पुरस्कार २०२३
- अखिल ब्राह्मण मध्यवर्ती संस्था, नाशिक २०२२ तर्फे सन्मान आणि सत्कार
- अखिल देशस्थ ऋग्वेदी ब्राह्मण मध्यवर्ती मंडळ, वडोदरा तर्फे "साहित्य रत्न" पुरस्कार २०२२
- सरस्वतीदेवी विद्या विकास ट्रस्ट पुरस्कार २०२२
- प्रेमचंद सन्मान २०२२
- अणुविज्ञानातील झंझावात : डॉ. अनिल काकोडकर - ३ राज्यस्तरीय पुरस्कार प्राप्त
- महात्मा फुले राज्यस्तरीय बाल-साहित्य पुरस्कार (महाराष्ट्र साहित्य प्रतिष्ठान) २०२१
- राज्यस्तरीय संत नामदेव चरित्र साहित्य पुरस्कार २०२०
- लेखक सुनील रंगराव देसाई राज्यस्तरीय बाल-साहित्य पुरस्कार २०२९
- संस्कृतसाठी साहित्य अकादमी अनुवाद पुरस्कार २०२०
- राष्ट्रपती पुरस्कार विजेते दिवंगत व्ही.डी. सर्जे गुरुजी प्रतिष्ठानचा जीवन गौरव पुरस्कार २०१८

- पत्रकार उत्कर्ष समिती (मुंबई)चा राज्यस्तरीय आदर्श शिक्षक पुरस्कार २०२७
- शेतकरी शिक्षण प्रसारक मंडळ आष्टी जि. बीड (महाराष्ट्र) चा राज्यस्तरीय आदर्श पुरस्कार
- द्वारका प्रतिष्ठानचा राज्यस्तरीय सर्वोत्कृष्ट प्रशासक पुरस्कार
- गोस्वामी संत तुलसीदासकृत रामचरित मानस पुरस्कार २०२६
- राज्यस्तरीय दैनिक भास्कर महिला पुरस्कार २०१२
- राज्यस्तरीय लोकमत सखी सम्राज्ञी पुरस्कार २०१२
- दिल्ली संस्कृत अकादमी, अखिल भारतीय-नवोदित - संस्कृत कवि प्रतियोगिता पुरस्कार २०१२
- लोकमत माझी आई पुरस्कार २०१२
- राज्यस्तरीय महिला गौरव पुरस्कार २०११
- संस्कृत नाट्य महोत्सव - संहितालेखन प्रथम पारितोषिक २०११
- संस्कृत नाट्य महोत्सव - नाट्य द्वितीय पारितोषिक २०११
- राज्यस्तरीय विद्यारत्न पुरस्कार २०११
- राज्यस्तरीय विद्यारत्न पुरस्कार २०१०
- S.N.D.T. महिला विद्यापीठ, सर्वतृतीया २००१
- मध्यप्रदेश संस्कृत अकादमी राष्ट्रीय निबंध रचना पुरस्कार १९९८
- महाराष्ट्र राज्यशासन संस्कृत प्राविण्य पुरस्कार १९९८

• Digital Content :

अ.क्र.	तपशील	लिंक
१	सखी सह्याद्री मुलाखत, दि. १०-१०-२०२४	https://www.facebook.com/share/v/FmEuAjAVeKGrUnYB/?mibextid=WC7FNe
२	सोनाली नवांगुळ, डॉ. मंजूषा कुलकर्णी यांना साहित्य अकादमीचा अनुवादासाठी पुरस्कार	https://www.loksatta.com/pune-news/sonali-nawangul-dr-manjusha-ku-lakarni-sahitya-akademi-award-for-translation-akp-94-2600116?utm_source=whatsapp_web&utm_medium=social&utm_campaign=socialsharebuttons
३	“आपल्यालाच आपला प्रकाश होता आलं पाहिजे.” साहित्य अकादमीचा पुरस्कार मिळाल्या नंतर मंजुश्री यांनी दिलेला हा संदेश आपल्या सर्वांसाठी साहित्य अकादमी पुरस्कार विजेत्या डॉ. मंजूषा कुलकर्णी MaxWoman वर.	https://youtu.be/Lqu-YF4G-rw
४	डॉ. मंजूषा कुलकर्णी यांना साहित्य अकादमी पुरस्कार	https://www.madhyamvruttseva.com/डॉ-मंजूषा-कुलकर्णी-यांचा/

५	महाराष्ट्राचे माननीय राज्यपाल यांचे ट्वीट	< https://twitter.com/maha_governor/status/ @maha_governor 1439559856764030979 ?s=08 < https://twitter.com/maha_governor/status/143955 9856764030979 ?s=08
६	संस्कृत भाषाव्रताचा सन्मान 'प्रकाशवाटा' या डॉ. प्रकाश आमटे यांच्या आत्मचरित्राचा संस्कृत अनुवाद डॉ. कुलकर्णी यांनी 'प्रकाशमार्गः'	https://www.loksatta.com //lokrang/sahitya- akademi-award-for- translation-autobiography- of-prakash- amte-poet-prof-dr- manjusha-kulkarni- prakashwata-zws- 70-2612674/lite/ ?utm_source=whatsapp_ web&utm_medium=social& utm_campaign=socials harebuttons
७	https://mr.wikipedia a.org	https://mr.wikipedia.org/ wiki/मंजूषा_कुलकर्णी
८	प्रा.डॉ. मंजूषा कुलकर्णी यांचा महाराष्ट्र राज्याच्या मा. राज्यपालांच्या हस्ते अभिनव साहित्यिक विक्रम केल्याबद्दल सत्कार	https://youtu.be/ 6x7BRzz_seo

९	प्रशासक आणि संस्कृत विद्वान - डॉ. मंजूषा कुलकर्णी यांच्याशी भेट (डीडी न्यूजद्वारे)	https://youtu.be/7a5dNUZKnRk
१०	@MahaGovtMic	https://twitter.com/MahaGovtMic/status/1476551366352924672?s=08
११	कवयित्री डॉ.मंजूषा कुलकर्णी यांचा जागतिक काव्य विक्रम केल्याबद्दल राज्यपालांच्या हस्ते सत्कार 'साहित्यिक व संतांनी देश एकसूत्रात बांधला' भगतसिंह कोश्यारी	https://twitter.com/InfoVidarbha/status/1418559733921816580?s=20
१२	साहित्याच्या पारावर डॉ. मंजूषा कुलकर्णी सखी सह्याद्री - डीडी सह्याद्री दूरदर्शन मुंबई	https://youtu.be/VEJcY4GX7tg
१३	सखी सह्याद्री	< https://youtu.be/ITLxlnwuJc ; https://youtu.be/7a5dNUZKnRk
१४	खास कार्यक्रम / नवदुर्गासह डॉ.मंजूषा कुलकर्णी / नवरात्री स्पेशल / सकाळ मीडिया	https://youtu.be/m1Ot_LzxI4k

१५	मनीषा नवपुते यांची फेसबुक पोस्ट	https://m.facebook.com/ story.php?story_fbid=1266 533350529198id=10001517 6343763&sfnsn=wiwspwa
१६	संजीव खानझोडे यांची फेसबुक पोस्ट	https://m.facebook.com/ story.php?story_fbid= 4429100480484776 id=100001546044035 sfnsn=wiwspwa
१७	ऑडिओ अल्बम - “सर्ग_निसर्ग” ऑडिओ अल्बम - “मंजुमंजिरी”	< https://vy6s8.app.goo.gl/ NKnJ > https://vy6s8.app.goo.gl /A8Z5
१८	Special Screening of 100th Episode of Mann Ki Baat from Raj Bhavan	https://www.youtube.com /live/7-dyWQaLA?si=mid 7qSf_HIM6WQ8q
१९	स्वामी विवेकानंद व्याख्यान : भाग - १	https://youtu.be/TrNMBV_ ysf8?feature=shared
२०	स्वामी विवेकानंद व्याख्यान : भाग - २	https://youtu.be/NpvMk- Pu4dOs?si=typfHtOvNg- 1hDXgT

सारांश :

- एकूण अनुभव (शैक्षणिक) : २२ वर्षे
- एकूण अनुभव (प्रशासकीय) : १३ + वर्षे
- व्याख्याने आणि भाषणे : १००० पेक्षा जास्त
- प्रवचने : ५०० हून अधिक
- शोधनिबंध प्रकाशित : १०० हून अधिक
- स्वलिखित पुस्तके (प्रकाशित) : ८३
- स्वलिखित पुस्तके (आगामी) : २०
- संशोधन प्रकाशने : १६
- परिषद / सेमिनार / कार्यशाळेत सहभाग (आंतरराष्ट्रीय, राष्ट्रीय आणि राज्यस्तरीय) : ४०
- परिषद / सेमिनार / कार्यशाळेत स्रोत-व्यक्ती / तज्ज्ञ म्हणून सहभाग : २०० हून अधिक
- पुरस्कार : २०० पेक्षा जास्त
- मिळालेल्या शिष्यवृत्ती : ९
- डॉ. मंजूषा यांच्या मार्गदर्शनात पीएच.डी. पदवी प्राप्त विद्यार्थी : ०५
- डॉ. मंजूषा यांच्या मार्गदर्शनात पीएच.डी. संशोधन कार्य सुरू असलेले विद्यार्थी : ०४

● ● ●